

Trygghet i relation till planeringens gränser

– En vertikal kvalitativ studie av att planera för trygghet utifrån statlig, regional och kommunal planeringsnivå

Safeness in relation to the boundaries of planning – A vertical qualitative study of planning for safeness from a national, regional and municipality planning perspective

Aron Otterström och Ruben Stagell

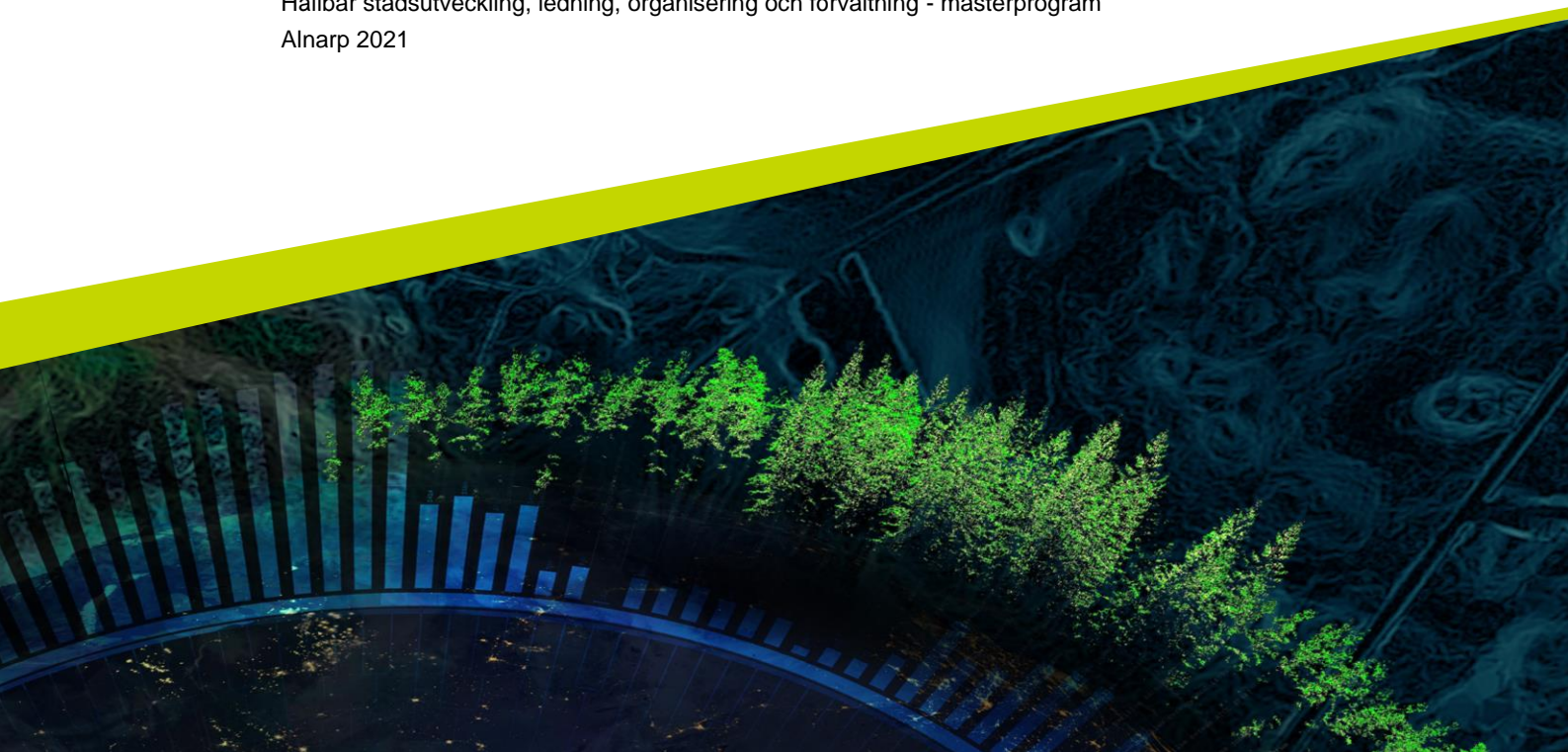
Självständigt arbete • 30 hp

Sveriges lantbruksuniversitet, SLU

Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Hållbar stadsutveckling, ledning, organisering och förvaltning - masterprogram

Alnarp 2021

Trygghet i relation till planeringens gränser – En vertikal kvalitativ studie av att planera för trygghet utifrån statlig, regional och kommunal planeringsnivå

Safeness in relation to the boundaries of planning – A vertical qualitative study of planning for safeness from a national, regional and municipality planning perspective

Aron Otterström och Ruben Stagell

Handledare: Gunilla Lindholm, SLU, Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Examinator: Tiina Sarap, SLU, Institutionen för landskapsarkitektur, planering

Bitr. examinator: Natalie Coquand, SLU, Institutionen för landskapsarkitektur, planering

Omfattning: 30 hp

Nivå och fördjupning: A2E

Kurstitel: Independent Project in Landscape Architecture

Kurskod: EX0859

Program: Hållbar stadsutveckling, ledning, organisering och förvaltning - masterprogram

Kursansvarig inst.: Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Utgivningsort: Alnarp

Utgivningsår: 2021

Nyckelord: Trygghet, samhällsplanering, planeringshierarki, social hållbarhet, säkerhet, statlig planering, regional planering, kommunal planering, samverkan, stadsutveckling.

Keywords: Safeness, community planning, planning hierarchy, social sustainability, security, national planning, regional planning, municipality planning, collaboration, urban development.

Sveriges lantbruksuniversitet

Fakulteten för landskapsarkitektur, trädgårds- och växtproduktionsvetenskap

Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Publicering och arkivering

Godkända självständiga arbeten (examensarbeten) vid SLU publiceras elektroniskt. Som student äger du upphovsrätten till ditt arbete och behöver godkänna publiceringen. Om du kryssar i **JA**, så kommer fulltexten (pdf-filen) och metadata bli synliga och sökbara på internet. Om du kryssar i **NEJ**, kommer endast metadata och sammanfattning bli synliga och sökbara. Fulltexten kommer dock i samband med att dokumentet laddas upp arkiveras digitalt.

Om ni är fler än en person som skrivit arbetet så gäller krysset för alla författare, ni behöver alltså vara överens. Läs om SLU:s publiceringsavtal här: <https://www.slu.se/site/bibliotek/publicera-och-analysera/registrera-och-publicera/avtal-for-publicering/>.

☒ JA, jag/vi ger härmed min/vår tillåtelse till att föreliggande arbete publiceras enligt SLU:s avtal om överlåtelse av rätt att publicera verk.

☐ NEJ, jag/vi ger inte min/vår tillåtelse att publicera fulltexten av föreliggande arbete. Arbetet laddas dock upp för arkivering och metadata och sammanfattning blir synliga och sökbara.

Abstract

Planning for safeness is a relatively new concept in Sweden where there has long been a knowledge gap. This is the reason why this study chose to examine safeness in relation to the Swedish planning hierarchy. The overall purpose of the study is to examine how measures promoting safeness are processed within the Swedish planning hierarchy today and how planning within and between the hierarchical levels can promote increased safeness in Sweden. The study is composed of a vertical qualitative study where the planning hierarchy of the national, regional and municipal actors and safeness are in focus. Methods to study these phenomena are made up of document analysis and interviews where the empirical material is collected from the different levels of the planning hierarchy as well as a researcher. To support this and to create a deeper understanding for the empirical material, the study uses theoretical perspectives and previous research within the field of both safeness and planning. As the study has two main themes, safeness and the Swedish planning hierarchy, the theoretical framework is divided on the basis of these. The results and analysis show that there is a relatively good knowledge at each planning level regarding what needs to be done to increase safeness. One conclusion is that the practical outcome does not always correspond to the base of knowledge. This can be explained on the basis of factors such as that different societal challenges are opposed to each other, the knowledge is not always adapted to the practical work and the fact that the Swedish planning hierarchy does not always interact between the levels of planning. The municipal and regional level seek stronger governance and more powerful incentives from the state, while the state level believes that the resources today are insufficient and that the laws that already exist do not place any obstacles to working with security-promoting initiatives. Collaboration between and within the authorities at the three planning levels must also be improved and the division of roles must become clearer.

Sammanfattning

Att planera för trygghet är ett relativt nytt koncept i Sverige där det länge funnits en kunskapslucka. Detta är bakgrunden till att denna studie valt att undersöka trygghetsfrågan i relation till den svenska planeringshierarkin. Studiens övergripande syfte är att undersöka hur trygghetsfrämjande insatser behandlas inom den svenska planeringshierarkin idag, samt hur planeringen på och mellan de olika planeringsnivåerna kan främja en ökad trygghet i Sverige. Studien utgörs av en vertikal kvalitativ studie där undersökningen kretsar kring den statliga, regionala och kommunala planeringsnivån. Metodvalen utgörs av dokumentanalys och semistrukturerade intervjuer där empirin primärt är hämtad från respektive planeringsnivå, men också forskningen. För att underbygga och skapa djupare förståelse för empirin har studien tagit del av teoretiska perspektiv samt mer konkret forskning kopplat till studiens syfte. Då studien har två huvudteman, trygghet och den svenska planeringshierarkin, är teorin uppdelad utifrån dessa. Resultatet och analysen visar på att det finns en relativt god kunskap på respektive planeringsnivå gällande vad som behöver göras för att öka tryggheten. En slutsats är att det praktiska utfallet inte alltid överensstämmer med kunskapen. Detta kan förklaras utifrån faktorer som att olika samhällsutmaningar står emot varandra, att kunskapen inte alltid är anpassad till det praktiska arbetet och att den svenska planeringshierarkin inte alltid samspelar. Den kommunala och regionala nivån eftersöker en starkare styrning och kraftfullare incitament från statligt håll, medan den statliga nivån menar att resurserna idag inte räcker till samt att lagarna som redan finns inte sätter några hinder för att arbeta med trygghetsfrämjande insatser. Samverkan mellan och inom planeringsnivåerna måste förbättras och rollfördelningen måste även bli tydligare.

Förord

Denna masterutbildning inom hållbar stadsutveckling har gett oss stor kunskap kring nutidens samhällsutmaningar och hur vi ska förhålla oss till dessa. Utbildningen har även gett en ingång till hur den svenska planeringshierarkin ser ut och vilka redskap samhällsplaneringen har till förfogande. I takt med att samhället utvecklas skapas både nya möjligheter och utmaningar. Att föra samhället i en hållbar riktning kräver att olika samhällsfaktorer beaktas och analyseras. Samhällsplaneringen har en viktig roll i hur utfallet blir. I dagens debatt lyfts ofta tryggheten upp som en avgörande faktor för att samhället ska må bra. Det är mot denna bakgrund som vi valt att studera trygghetsfrågan med utgångspunkt i den svenska planeringshierarkin.

Vi vill först rikta ett stort tack till vår handledare docent Gunilla Lindholm på SLU. Du har genom hela processen gett kloka råd och fått oss att tro på vår idé.

Tack! Vi vill även framföra ett stort tack till alla intervjupersoner, både tjänstemän och forskare, vars deltagande gjort denna studie möjlig. Tack!

Slutligen vill vi även tacka de personer som korrekturläst arbetet, varit nyfikna på vår idé och gett oss stöd under arbetets gång. Tack!

Innehållsförteckning

1. Inledning	1
1.1. Syfte och frågeställning	3
1.2. Avgränsning	4
1.3. Centrala begrepp	4
1.4. Disposition	6
2. Bakgrund	9
2.1. Planeringshistoria i Sverige	9
2.2. Att planera för trygghet – en historisk bakgrund	10
3. Teoretiskt ramverk och tidigare forskning	12
3.1. Trygghet	13
3.1.1. Jane Jacobs	13
3.1.2. Jan Gehl	14
3.1.3. Kevin Lynch	16
3.1.4. Trygghet genom säkerhetsåtgärder	17
3.1.5. Tryggare Sverige	18
3.2. Den hierarkiska planeringen	20
3.3. Trygghet i relation till planering	22
4. Metod och material	24
4.1. Vertikal kvalitativ studie	24
4.2. Metodval	25
4.2.1. Semistrukturerade intervjuer	25
4.2.2. Dokumentanalys	28
4.3. Analysmetod	29
4.4. Metoddiskussion	30
5. Resultat	32
5.1. Statlig nivå	32
5.1.1. Officiella dokument	33
5.1.2. Tjänstemannaperspektivet	36
5.2. Regional nivå	38
5.2.1. Region Stockholm	39
5.2.2. Region Skåne	40
5.2.2.1. Officiella dokument	39
5.2.2.2. Tjänstemannaperspektivet	41
5.2.3. Länsstyrelsen Skåne	46
5.3. Kommunal nivå	48
5.3.1. Trygghet i översiktsplanering	48
5.3.2. Tjänstemannaperspektivet	51

5.4.	Forskningsperspektivet	55
6.	Analys och diskussion	59
6.1.	Trygghetsfrämjande insatser	59
6.1.1.	(Semi)privata och (semi)offentliga rum	59
6.1.2.	Trygghetskategorier	61
6.1.3.	Den lokala kontexten	62
6.1.4.	Säkerhetsåtgärdernas påverkan på trygghet.....	62
6.2.	Planeringens gränser och möjligheter	63
7.	Slutsatser.....	70
7.1.	Trygghetsfrämjande planering idag	70
7.2.	Framtidens trygghetsplanering	73
7.3.	Reflektioner och vidare forskning	75
8.	Referenser	78
9.	Bilagor.....	84
9.1.	Bilaga 1 – Intervjuguide för Helsingborgs stad	84
9.2.	Bilaga 2 – Intervjuguide för Länsstyrelsen Skåne och Region Skåne.....	85
9.3.	Bilaga 3 – Intervjuguide för forskare.....	86
9.4.	Bilaga 4 – Intervjuguide för Boverket	87

1. Inledning

Från små bosättningar till de megastäder som idag existerar har tekniska lösningar och sociala förändringar möjliggjort en drastisk utveckling av vårt samhälle. Inflyttningen till urbana samhällen fortsätter öka och över hälften av världens invånare lever idag i städer. Trots den drastiska utveckling som städerna genomgått finns det fortfarande stora utmaningar. Det fortsatt ökande befolkningsantalet medför inte bara en utveckling av städerna utan även ett tryck på de tjänster som samhället och naturen erbjuder (Hedenfelt, 2013). Enligt Hedenfelt behövs det hållbara lösningar för att handskas med de utmaningar denna utveckling skapat i våra städer. Hållbar stadsutveckling är ett begrepp som nyttjas för att samla tankarna kring sådana lösningar. Dessa kan handla om konsumtionsmönster, lägre utsläppsnivåer och effektivare ekosystemtjänster men även stadens mer sociala aspekter som social rättvisa, god hälsa och bra boende.

I takt med den urbana utvecklingen har olika typer av utmaningar skapats och kvarstått inom våra städer. Bland de sociala fenomen som förändrats finns trygghetsfaktorn. Med trygghet åsyftas en känsla eller en upplevelse som påverkar människor vilket kretsar kring subjektivitet. Det är viktigt att skilja på säkerhet och trygghet. Säkerhet bedöms istället utifrån konkreta fakta, som exempelvis brottsstatistik (Urban Utveckling, u.å; Tryggare Sverige, u.å). Att mäta trygghet är vanskligt, men har ändå gjorts genom att undersöka sådant som bedömts vara rimliga indikatorer. Enligt statistik från SCB (2018) är ett mått för att undersöka otryggheten att se till andelen som någon gång under de senaste 12 månaderna avstått från att gå ut på kvällen på grund av oro för att utsättas för hot eller våld. Enligt SCB:s statistik har andelen som känt denna typ av otrygghet ökat i alla

Sveriges regioner, förutom i Stockholms län, sett till tidsspannet från åren 1980–1981 till åren 2016-2017. BRÅ (2020) visar även, genom sin nationella trygghetsundersökning från år 2020, att otryggheten ökat de senaste åren. I en rapport från Hyresgästföreningen (2018) framgår det att trygghetsaspekten är den viktigaste faktorn för att människor ska trivas med sitt boende, utifrån föreningens medlemsundersökningar. Hur vi planerar och utformar städerna påverkar därför i stor utsträckning hur trygga våra städer är att bo och vistas i.

Parallellt med denna utveckling har nya förutsättningar skapats för planeringsaktörer. Elander & Gustavsson (2019) beskriver att styrningen idag sker på flera gränsöverskridande nivåer. Enligt Pierre (2019) har detta fört med sig en sorts policyinlärning och kunskapsuppbyggnad i takt med att städer måste handskas med alltmer komplexa frågor. Elander & Gustavsson (2019) menar att den tidigare styrningen, där staten tillhandahöll de politiska, juridiska och ekonomiska resurserna, ansågs som en mer lättläst och tydlig styrning. Att undersöka den nya typen av styrning, där makten är utspridd på olika planeringsnivåer, är därför av intresse för att ta reda på vem som verkligen har ansvaret över olika fenomen och hur olika samhällsproblem skall kunna lösas. Med en medveten decentralisering har en försvagning av statens roll skett och det är inte längre lika enkelt att identifiera vilka som ska bär ansvaret för att lösa olika typer av samhällsutmaningar.

De som bär ansvaret för planering och stadsutveckling påverkar det sociala livet. I takt med samhällsförändringar utvecklas nya tankesätt och trender gällande hur staden ska utformas. Den fortsatta urbaniseringen har lett till nya utmaningar för planerare gällande hur städerna kan fortsätta växa samtidigt som de erbjuder förutsättningar för god livskvalitet för alla. Då en förflyttning har skett från statlig styrning till en mer spridd maktfördelning ligger det yttersta ansvaret vad gäller stadens planering och utformning på kommunerna, genom det kommunala planmonopolet (Boverket, 2020b).

Att identifiera hur den nya typen av styrning ser ut från statlig, regional och kommunal nivå, i relation till andra involverade planeringsaktörer, är därför av intresse för att hitta lösningar på hur olika samhällsutmaningar ska kunna lösas. Enligt UN Habitat (u.å) är samhällsplanering det mest lämpliga verktyget i det trygghetsskapande arbetet. Trygghetsaspekten är idag även en viktig hållbarhetsfaktor, vilket gör den intressant att undersöka ur ett planeringsperspektiv på olika nivåer, samt hur denna nya typ av planering kan verka för en ökad trygghet.

Figur 1. Trygghet - en nödvändighet för hållbara städer och samhällen (UNDP, 2021).

1.1. Syfte och frågeställning

Syftet med studien är att identifiera hur trygghetsfrämjande insatser behandlas inom den svenska planeringshierarkin idag. Vidare är syftet att bidra med förståelse och kunskap kring hur planering på, och mellan, de olika nivåerna kan verka för en ökad trygghet i Sverige.

Frågeställningar:

Hur behandlas trygghetsfrämjande insatser inom planeringen, på och mellan de olika planeringsnivåerna, i Sverige idag?

Hur kan planering på, och mellan, de olika nivåerna främja en ökad trygghet i Sverige?

1.2. Avgränsning

Denna studie är avgränsad till att behandla den *svenska* planeringskontexten i relation till trygghet. Studien är även avgränsad till att fokusera på den upplevda tryggheten snarare än den faktiska säkerheten, då den framför allt fokuserar på den fysiska miljön i relation till trygghet. Litteraturen studien tagit del av fokuserar mycket på urbana miljöer vilket gör att en avgränsning görs mot just det urbana spektrumet, även om en del aspekter också kan appliceras på mer rurala miljöer. Trots att vi idag enligt Elander & Gustavsson (2019) ser en “governance”-styrning, med inslag av privata aktörer, kommer studien främst att fokusera på vad stat, region och kommun kan göra inom ramen för planering i relation till trygghetsarbete. Detta syns i rapportens struktur som tydligt är uppdelat utefter dessa planeringsnivåer. Då studien är av explorativ karaktär, där målet är att få en bredd av kunskap och information inom det bestämda forskningsområdet, kommer den inte avgränsas till ett konkret studieobjekt, som exempelvis en utvald kommun, utan istället försöka hitta indikationer på trygghetsrelaterade åtgärder genom en bredd av datainsamling. Ytterligare en avgränsning som görs är att studien fokuserar på fältet samhällsplanering. Med samhällsplanering åsyftas det strategiska offentligt styrda arbetet med att ange riktlinjerna för hur utvecklingen av miljön ska gå till genom stöd av kunskap och olika metoder (Nationalencyklopedin, u.å).

1.3. Centrala begrepp

Trygghet kan anses vara ett svårdefinierat begrepp eftersom det finns så många olika tolkningar av begreppet. Boverket argumenterar för att det saknas en tydlig definition som kopplar an den fysiska miljön med trygghetsaspekten. Deras egen definition av detta fenomen lyder därför:

“Trygghet är den känsla som utlöses när en individ tolkar en fysisk miljöns utformning och användning genom att sinnesintryck kombineras med såväl egna

erfarenheter, som med andra individers eller mediers beskrivningar av risken för att utsättas för brott eller hotfulla situationer.” (Boverket, 2019b).

Det argumenteras för att denna definition sätter den enskilde i fokus och hur denna känner av en plats. Platsen kombineras med tidigare minnen och erfarenheter för att skapa trygghet eller otrygghet (Boverket, 2019b). Definitionen av trygghet i denna studie syftar därför till den upplevda tryggheten i relation till den fysiska miljön och dess planering.

Säkerhet - För att tydligare förstå trygghetsdefinitionen är det relevant att även definiera säkerhet. Om trygghet syftar på den individuella upplevelsen, handlar säkerhet om den faktiska risken att utsättas för exempelvis brott eller annan fara (Tryggare Sverige, u.å; Urban Utveckling, u.å).

Social hållbarhet - Detta hållbarhetsperspektiv kretsar kring en människobaserad syn på hållbarhet. Det kan handla om social rättvisa som syftar till att alla människor ska få de rätta förutsättningarna för att kunna leva ett tillfredsställande liv som de själva styr över. Social hållbarhet kan även syfta till att, genom en väl planerad integrerad stadsstruktur, beakta människors olika behov och rörelsemönster för att skapa en god livsmiljö för alla utifrån olika förutsättningar, vilket framför allt syftar till det urbana landskapet och en hållbar stadsutveckling. Begreppet kan även syfta på att exempelvis minska segregationen och öka tryggheten (Hedenfelt, 2013).

Planeringshierarki/planeringsnivåer - Med dessa begrepp syftar denna studie på planeringen som sker på nationell, regional och kommunal nivå i Sverige samt samspelet mellan de olika nivåerna. Sett till exempelvis den fysiska planeringen ger staten ramar till regioner och kommuner genom nationella mål och riksintressen. Det finns ytterligare nivåer, med internationell påverkan, som exempelvis EU och FN, vilket Sveriges olika planeringsnivåer måste förhålla sig till (Boverket, 2021). I denna rapport ligger fokus dock fortfarande på vad som kan göras inom ramen för den svenska planeringshierarkin.

Figur 2. Överblick över studiens centrala begrepp (Egen illustration)

1.4. Disposition

Kapitel 1: Inledning

I det första inledande kapitlet presenteras studiens inledning. Studiens teman problematiseras och motiveras inledningsvis utifrån ett bredare hållbarhetsperspektiv, vilket sedan skalas ner mot de centrala temana vilket är trygghet och planeringshierarkier. Efter inledningen presenteras studiens syfte samt frågeställningar. I detta kapitel introduceras även studiens avgränsningar, centrala begrepp samt disposition.

Kapitel 2: Bakgrund

För att bättre förstå studiens syfte och vad som föranlett den nutida situationen har studien ett kort bakgrundskapitel som behandlar relevanta teman ur en historisk kontext. Detta kapitel är uppdelat i två delar, vilket först redogör för den övergripande planeringshistorien i Sverige och sedan en del som kortfattat behandlar hur trygghetsplaneringen sett ut historiskt i Sverige.

Kapitel 3: Teoretiskt ramverk och tidigare forskning

Kapitel tre benämns som teoretiskt ramverk och tidigare forskning eftersom kapitlet såväl redogör för teoretiska perspektiv som för mer konkret forskning kopplat till studiens syfte. Då studien har två huvudteman är kapitlet uppdelat utifrån dessa, där den hierarkiska planeringen är ett delkapitel och trygghet ett annat. För att få en röd tråd och en korrelation mellan dessa teman ingår även ett kortare delkapitel som berör trygghet i relation till planering.

Kapitel 4: Metod och material

Kapitel fyra berör studiens metod- och materialval. I det första delkapitlet redogörs det för studiens kvalitativa samt vertikala karaktär och sedan beskrivs det även varför den är av explorativ karaktär. I det andra delkapitlet behandlas och redogörs det för studiens metodval som huvudsakligen är dokumentanalys och semistrukturerade intervjuer. I det tredje delkapitlet beskrivs studiens analysmetoder och slutligen finns en metoddiskussion som lyfter upp styrkor och svagheter.

Kapitel 5: Resultat

I kapitel fem redogörs för studiens resultat, det vill säga den insamlade empirin, som är hämtad från undersökta dokument och genomförda intervjuer. Kapitlet är strukturerat och uppdelat utifrån de olika planeringsnivåerna där empirin är hämtad från dokument samt intervjuer utifrån respektive nivå. Detta utgör den vertikala kvalitativa studien. Resultatkapitlet har även en avslutande del som berör forskningsperspektivet där det redogörs för en intervju med en forskare som studerat trygghet.

Kapitel 6: Analys & diskussion

I kapitel sex tolkas, jämförs, förklaras och kontrasteras resultatet, det vill säga studiens insamlade empiri, med bakgrund i det teoretiska ramverket och den tidigare forskningen. Det första delkapitlet i analysen fokuserar på trygghetsfrämjande insatser, där resultatet primärt tolkas utifrån delkapitlet "trygghet" i det teoretiska ramverket och den tidigare forskningen. Denna del är

även uppdelad utifrån några övergripande teman. Det andra delkapitlet i analysen berör planeringens gränser och möjligheter i relation till trygghetsaspekten. I denna del tolkas resultatet främst utifrån delkapitlen “den hierarkiska planeringen” och “trygghet i relation till planering” från det teoretiska ramverket och den tidigare forskningen.

Kapitel 7: Slutsatser

I kapitel sju sammanfattas, generaliseras, motiveras och ifrågasätts studien där även frågeställningar konkret besvaras. Avslutningsvis reflekterar vi över studien och vad som inte behandlats i den, samt vad som kan vara viktigt att studera i framtiden inom ämnet trygghet. I denna del tar vi som författare ställning och blickar framåt.

2. Bakgrund

För att bättre förstå dagens planeringssystem och vad som föranlett den nutida situationen kan det vara av relevans att redogöra för en historisk överblick som visar vägen fram till dagens förutsättningar. Inom planeringen läggs fokus på hur utvecklingen har fortgått från den första planlagstiftningen. Sett till studiens syfte är det även av relevans att kortfattat redogöra för trygghetsplaneringen ur en historisk kontext, samt vad som ligger till grund för dagens förutsättningar.

2.1. Planeringshistoria i Sverige

Den första egentliga planlagstiftningen kom år 1874 med huvudsyftet att undvika bränder genom bredare gator och större brytpunkter mellan olika kvarter. Det var dock år 1907 som den första faktiska planlagstiftningen antogs. Här tog utvecklingen fart mot det kommunala planmonopol som idag finns genom att ge kommunen ansvar och rätt att lösa in mark som skulle användas för offentligheten. Planeringsansvaret låg på kommunerna men skulle likväl fastställas av kungen eller regeringen. Nästa stora steg i planlagstiftningens utveckling kom med 1947 års byggnadslag. Den innebar en maktförskjutning mellan olika aktörer då kommuner kunde bestämma var och när planer skulle upprättas samt styra över dessas innehåll. Det tillkom även planer för regioner bestående av flera kommuner. År 1960 kom en ny byggnadsstadga som införde byggnadsnämnder i kommunerna och förflyttade planansvaret från markägare/byggherre till kommunen samt dess byggnadsnämnd. År 1987 antogs den första plan- och bygglagen (PBL) som fokuserade på planeringsprocessen.

Den behandlade byggande och markanvändning samt hur samordningen gällande de många intressen och konflikter kunde hanteras. Den införde även dagens översikts- och detaljplaner samt innebar ett utökat lokaldeltagande och möjligheten för medborgare att överklaga planer. Det ansvar som behölls på statlig nivå var riksintressen, andra mer komplexa frågor som kan beröra flera kommuner samt frågor gällande människors hälsa och säkerhet. År 2011 kom den senaste upplagan av PBL med ett antal förbättringar som skulle förenkla plan- och byggprocessen (Boverket 2020a). Avslutningsvis kan detta betraktas som en resa från statlig kontroll till att ansvaret i stor utsträckning fördelas till den lokala nivån. I takt med denna ansvarsförflyttning har även en kapprustning mellan kommuner tagit fart. Kommuner vill nu sätta sig på kartan, locka till sig kapital och öka antalet kommuninvånare. Stora ingrepp i stadsmiljön har gjorts genom exempelvis exploateringsprojekt och spektakulära solitärer i stadsbilden som tar mycket av kommunernas resurser, vilket påverkar hela samhällsplaneringen och har skapat nya förutsättningar (Ahlberg, 2012).

2.2. Att planera för trygghet – en historisk bakgrund

Det var först på 2000-talet som den riktiga trygghetsplaneringen, vilket kopplade ihop den urbana designen och samhällsplaneringen med trygghetsfaktorn, tog fart i Sverige. Olika projekt, utifrån aktuell forskning, testade varierande metoder för att se hur planeringsaktörer kunde öka tryggheten i bostadsområden med fokus på hur det fysiska rummet var utformat. BRÅ och Boverket identifierades som de mest lämpliga myndigheterna för att arbeta med dessa frågor. Myndigheterna själva ansåg sig dock inte vara lämpliga. De ville istället fokusera på att lägga resurser och kompetensutveckling riktade mot de aktörer som kan påverka den fysiska utformningen i relation till trygghetsskapande. Den kommunala nivån identifierades som den nivån där samarbete mellan olika aktörer kring dessa frågor skulle föras (Ceccato, Vasquez, Langefors, Canabarro & Petersson, 2019). Ett nytt lokalt brottsförebyggande råd skulle vara i centrum för denna process. I

olika rapporter, främst från Boverket, utvärderades efter cirka tio år hur arbetet med trygghetsskapande åtgärder i relation till den urbana miljön fungerat. Rapporterna visar att fokus legat på sociala insatser snarare än den fysiska utformningens design. Kommuner har arbetat med trygghetsfrågor på ett övergripande plan inom exempelvis översiktsplanen eller i en särskild utredning, dock utan systematik. Kommunerna menade att det tvärsektoriella samarbetet, särskild på regional nivå, behövde förbättras. Processtyrningen behövde även utvecklas då många olika målformuleringar var motsägelsefulla och de långsiktiga målen stod emot varandra. Kommunerna ansåg sig även vara i behov av mer kunskapsinläring gällande den urbana miljöns påverkan på tryggheten. Detta ledde till att EST-modellen, effektiv samordning för trygghet, skapades. Det är en modell där akademien överför kunskap till lokala aktörer med syftet att förbättra trygghetsåtgärderna (Ceccato et al, 2019).

3. Teoretiskt ramverk och tidigare forskning

Trygghet, som en del av social hållbarhet, kan betraktas som ett slags “wicked problem”. Med detta begrepp åsyftas komplexa, inbördes beroende och sammankopplade problem som är svåra att handskas med och lösa (Alford & Head, 2017). Många olika forskningsfält intresserar sig därför för trygghet, även om ingångsvärdena kan vara olika. Utifrån våra referenser går det att identifiera att forskningsfälten kan vara urbanteori, sociologi, stads- eller samhällsplanering, byggd miljö och arkitektur.

Sett till valet av teorier kopplat till trygghet har vi dels kollat på klassiska teoretiker, som många inom den framväxande samhällsplaneringen inspirerats av, och som vi även fått en ingång till under vår utbildning. Dessa äldre teorier kommer ifrån Jane Jacobs, Jan Gehl och Kevin Lynch. Tanken med dessa är att skapa en övergripande bild över vad som är viktigt för att öka människors upplevda trygghet. Dessa teorier liknar varandra men har olika beröringspunkter vilket gjorde att vi ansåg alla vara viktiga för att få en övergripande och kompletterande teoridel. (Exempelvis fokuserar Jane Jacobs (2005, 1961) mycket på att människan är den viktigaste trygghetsfaktorn. Jan Gehl (2011, 1971) i sin tur fokuserar exempelvis mycket på det som sker på stadens offentliga platser. Kevin Lynch (1964) har stort fokus på stadens läsbarhet och att staden ska vara sammanhängande). Då vi genom vår empiriinsamling identifierat att många planeringsaktörer arbetar gemensamt med trygghet- och säkerhetsåtgärder har studien även ett delkapitel där mer konkret forskning undersökt hur säkerhetsåtgärder påverkar den upplevda tryggheten. Slutligen har vi även tagit

del av stiftelsen Tryggare Sveriges utvecklade modell för att öka tryggheten i Sverige. De har genom sin forskning tagit fram denna trygghetsmodell som ska ses som ett redskap för att utveckla den hållbara staden och är ett första steg mot en mer trygghetsskapande samhällsplanering (Uittenbogaard et al. 2018). Tanken med detta avsnitt är att konkretisera viktiga åtgärder och koppla an till ett svenskt perspektiv.

Tanken med de valda teorierna kopplat till trygghet är att de, med jämförelse mot den insamlade empirin, ska hjälpa oss att förstå hur kunskapsläget ser ut på de olika planeringsnivåerna inom trygghetsfältet. Det andra kapitlet, som berör den hierarkiska planeringen, ska i sin tur hjälpa oss att förstå hur denna kunskap omsätts i det praktiska arbetet, samt vilka hinder och lösningar som går att identifiera. Denna tvådelade indelning av teori har varit en nyckelfaktor för att kunna besvara studiens forskningsfrågor som både riktar in sig på kunskap och praktiska verktyg, med fokus på både dagens situation samt framtida förändringspotential. För att få en röd tråd mellan dessa två olika huvudteman, samt koppla an till studiens syfte, finns ett avslutande kort kapitel som behandlar trygghet i relation till planering, utifrån ett vetenskapligt och svenskt perspektiv.

3.1. Trygghet

Litteraturen i relation till trygghet har valts utifrån de forskare och teoretiker som har undersökt ämnet sett till den fysiska miljöns utformning och planering. Studien har genom datainsamling identifierat att många planeringsaktörer arbetar gemensamt med trygghet- och säkerhetsåtgärder. Studien har därför även ett delkapitel där forskning undersöker hur säkerhetsåtgärder påverkar den upplevda tryggheten.

3.1.1. Jane Jacobs

Enligt Jacobs (2005, 1961) är den upplevda tryggheten, eller otryggheten, lika viktigt som den faktiska säkerheten, eller osäkerheten, för människor. Jacobs beskriver otryggheten som en ond spiral. Om människor känner sig otrygga, exempelvis kopplat till en plats, används platsen i sin tur mindre vilket spär på känslan av otrygghet. Jacobs (2005, 1961) menar att det finns några viktiga faktorer som påverkar tryggheten. Dessa delas upp i olika kategorier. Den första kategorin handlar om relationen mellan privat och offentligt rum, där skiljelinjen måste vara en tydlig. Den andra kategorin handlar om att det måste finnas "ögon" på olika platser för att skapa en överblickbarhet. Detta kan skapas genom att placera byggnader med översikt ut mot de offentliga platserna för att uppnå denna överblickbarhet. Den sista kategorin berör flödet av människor på olika platser. För att uppnå detta menar Jacobs att en blandad bebyggelsestruktur är att föredra. Detta kan handla om att det måste finnas ett utbud av butiker, restauranger, kontor, bostäder och ett nattliv för att människor ska röra sig på platserna under dygnets alla timmar. Jacobs (2005, 1961) framhäver just människan som den viktigaste trygghetsfaktorn. En mörk plats kan kännas trygg om det rör sig människor där medan en ljus plats kan uppfattas som otrygg om den är folktom. Jacobs (1961) myntade begreppet "eyes on the street" redan år 1961 som en reaktion mot den misslyckade planeringen av bostäder i USA där områdena präglades av kriminalitet. Med "eyes on the street" menade Jacobs att de måste finnas ögon ut mot platserna eller gatorna, och ögonen skulle tillhöra platsernas naturliga ägare, det vill säga de som bodde eller vistades där dagligen. Städer ska planeras utifrån människors närvaro eftersom det leder till en ökad trygghet och minskad osäkerhet.

3.1.2. Jan Gehl

En viktig trygghetsaspekt att studera är offentliga platser. Gehl (2011, 1971) har fokuserat på detta och delat upp de aktiviteter som sker på stadens offentliga platser i tre kategorier. Dessa kategorier är nödvändiga, valbara samt sociala aktiviteter (Gehl, 2011, 1971). De nödvändiga aktiviteterna, precis som det låter, handlar om aktiviteter människan gör dagligen och har ett behov av att göra.

Dessa gör vi oavsett hur den fysiska miljön är utformad. Det kan handla om att åka till jobbet eller att handla. Valbara aktiviteter är sådant vi gör om yttre faktorer bjuder in till det. Dessa styrs exempelvis av den fysiska miljöns utformning eller väderförhållanden. Sociala aktiviteter handlar om när människor möts, ser varandra eller kommunicerar. Denna aktivitet är beroende av de två andra kategorierna eftersom dessa styr hur människor rör sig i det offentliga rummet. Attraktiva miljöer leder till en mer social aktivitet på offentliga platser. Människor drar till sig människor vilket kan skapa en positiv utveckling på offentliga platser då fler är benägna att vistas där. Interaktion mellan människor är den viktigaste faktorn och detta kan styras av olika slags skalnivåer, vilket kan beskrivas som en geografisk referensram som skalmässigt anpassas till kontexten. Exempelvis måste en skalnivå till för att anpassas för fotgängare och en annan för att anpassas till bilister. Detta för att människor lättare ska kunna känna sig trygga och kunna orientera sig i den fysiska miljön. Ju större förståelse det finns för platsen, och ju fler människor som är bekanta på platsen, desto mer bryr sig människor om platsen, vilket ökar tryggheten. Offentliga platser ska formas utifrån människan.

Enligt Gehl (2010) har samhällsplaneringen under 1900-talet fokuserat på den fysiska miljön och trafikflöden, snarare än människans behov och stadslivet. Människans plats i den urbana miljön har följaktligen försvagats och lett till en slags otrygghet. Gehl menar därför att samhällsplaneringen och den fysiska utformningen av staden måste fokusera på människans behov. Den första prioriteringen ska vara människan, sedan ska fokus ligga på platsen och den fysiska konstruktionen. Detta kan ses som en slags omvänd metod jämfört med den modernistiska samhällsplaneringen som primärt fokuserade på den fysiska miljön. Samhällsplaneringen ska fokusera på att öka de sociala aktiviteterna i staden och få människor att mötas. Enligt Gehl är detta den absolut främsta metoden för att öka tryggheten.

Gehls (2011, 1971) platsteori belyser också vikten av möten i mellanrummen sett till de offentliga och privata ytorna. Detta benämns som det semioffentliga och

semiprivata vilket ska skapa mjukare övergångar mellan de offentliga och privata ytorna. En slags mjukare gränsdragning kan skapa en starkare tillhörighet till sitt bostadsområde samtidigt som utemiljön upplevs som tryggare att vistas i. De semioffentliga och semiprivata ytorna öppnar upp för att människor i större utsträckning möts, exempelvis möten mellan grannar, och att den trygghet detta skapar gör att utemiljön får ett starkare värde för de människorna som bor i området. Detta leder till en ökad benägenhet att ta hand om sitt område, vilket även är viktigt ur trygghetssynpunkt.

3.1.3. Kevin Lynch

Kevin Lynch (1964) skriver i sin bok "The image of the city" om hur människor uppfattar sin omgivning, med fokus på stadens kontext. Invånare beskrivs över tid skapa samband med staden och med detta få en upplevd bild som kommer genom minnen och den innebörd dessa tillskrivs. Ett begrepp i fokus är "legibility" som går att översätta till läsbarhet. Genom detta begrepp menas hur lätt det är att känna igen stadens delar och organisera dessa i ett sammanhängande mönster. Struktur och igenkännande beskrivs som en genomgående faktor för människan. Studier har visat att det inte finns något naturligt lokalsinne för att orientera sig, utan lokalsinnet utgörs snarare genom identifiering av struktur och förmågan att identifiera olika fenomen som lukt, ljus, färg, form eller rörelse. Genom detta byggs det som Lynch kallar för en mental karta över stadsmiljön.

Detta blir relevant för trygghet eftersom Lynch beskriver att en stadsmiljö som är distinkt och läsbar erbjuder en form av emotionell trygghet och bekvämlighet. Bilden av staden blir dessutom mer än bara en upplevelse. Även om en plats ofta är väldigt specifik nyttjas erfarenheten av andra platser för att bygga bilden kring den specifika platsen. En strukturerad miljö kan även agera som en stark social faktor genom att skapa gemensamma upplevelser och symboler. En bra bild av miljön ger människan en form av emotionell trygghet och bygger en bra relation med världen omkring. I och med detta beskriver även Lynch den motsatta rädslan som kommer med miljöer som är svåra att identifiera och känna igen sig inom.

Denna inre karta som byggs upp kan därmed vara en symbol för både trygghet som upplevs i hur miljön tolkas och otrygghet i rädslan för att kartan inte ska passa (Lynch, 1964).

3.1.4. Trygghet genom säkerhetsåtgärder

Även om definitionerna vad gäller säkerhet och trygghet skiljer sig åt finns det en stark påverkan faktorerna sinsemellan. En säkerhetsåtgärd är Crime Prevention Through Environmental Design (CPTED) som är ett slags brottsförebyggande redskap som handlar om att öka säkerheten genom den fysiska utformningen av stadsmiljön. Crowe & Fennelly (2013) har delat in CPTED utifrån tre grundpelare. Den första kretsar kring en slags naturlig kontroll av tillgängligheten, den andra handlar om en naturlig övervakning eller överblickbarhet och den tredje kretsar kring ett slags territoriellt beteende. Bennetts, Soebarto, Oakley & Babie (2017) konkretiserar detta med faktiska åtgärder. En åtgärd för att förbättra övervakningen eller överblickbarheten är att ha ett blandat utbud av affärstyper och aktiviteter för att skapa "eyes on the street". Rummet ska även kännas "försvarbart" genom tydliga gränser mellan det offentliga och privata som ska öka människors känsla av ägande. Åtkomsten eller kontrollen till olika rum ska styras genom exempelvis tydliga ingångar, bra belysning och olika former av barriärer för att kontrollera flödet av människor. Placemaking, en slags design eller hantering av offentliga utrymmen, och aktivitetsstöd ska skapa en mix av olika aktiviteter som pågår både natt som dag. Det ska finnas tydliga målbilder som ska uppnås genom fysiska barriärer, som exempelvis att barer ska synas från fönstren. Det ska även vara ett aktivt arbete med underhåll som exempelvis avlägsnande av graffiti och skräp samt minskar benägenheten för vandalism.

Bennetts et al. (2017) har undersökt hur detta redskap primärt kan appliceras på den upplevda tryggheten, och inte den faktiska säkerheten. Undersökningen har utgått från en mikroanalys av den byggda miljön genom intervjuer med människor som bor och arbetar i en stadsdel i Australien. CPTED innehåller många aspekter liksom trygghet, vilket gjorde att studien avgränsades. Frågorna berörde känslan

av obehag utifrån antisocialt beteende och förekomsten av obehag kopplat till en minskad omvårdnad av den fysiska miljön. Studien undersökte även känslan av obehag kopplat till mentala faktorer i relation till miljön, och inte verklig risk, som exempelvis fysiska miljöns "tydlighet" och belysning. Slutligen studerades även personens känsla av att känna sig exkluderad från platser på grund av rädsla för att vistas där. Studien visar att aktivitet är en viktig trygghetsfaktor. Denna styrs av antalet personer som syns, antal timmar aktiviteten pågår samt ljudet som aktiviteten genererar. Kännedom var en annan viktig faktor vilket handlar om att vara bekant med människorna i området, vilket skapar en känsla av gemenskap. Underhåll var också avgörande eftersom det ökade känslan av ett ägande. Hur den urbana designen var utformad spelade även en viktig roll, exempelvis att fotgängare hade företräde framför bilister och att de offentliga ytorna användes för aktiviteter. Studien visade även att människor använder sig av olika strategier för att öka den personliga tryggheten. Det kan handla om att undvika platser olika tider på året, att ändra strategi utifrån tidpunkt på dygnet genom att exempelvis byta gångväg hem och att cykla istället för att gå, på grund av att du snabbare kan förflytta dig.

Slutligen menar Bennetts et al. (2017) att om CPTED ska öka tryggheten och den sociala hållbarheten är det avgörande att veta vad som får människor att *känna sig* säkra. Aktiviteter, anslutning mellan vägar, kännedom om omgivningen och välskötta utrymmen är de viktigaste trygghetsfaktorerna enligt undersökningen. Utformningen av den fysiska miljön är således viktig och där har samhällsplaneringen en avgörande roll. Det finns fler faktorer än att installera kameror och ljuslyktor för att öka tryggheten. Ett väl använt och aktiverat område är ett tryggt område. Människan spelar därför en nyckelroll i att skapa platsen.

3.1.5. Tryggare Sverige

Uittenbogaard, Ahlskog & Grönlund (2018) har ihop med stiftelsen Tryggare Sverige utvecklat en modell för att öka tryggheten i Sverige. Modellen är uppdelad i nio kategorier och måste anpassas efter plats, situation, tid och avsikt.

Trygghetsmodellen ska ses som ett redskap för att utveckla den hållbara staden och är ett första steg mot en mer trygghetsskapande samhällsplanering. Kategorierna är *gestaltning*, *mix av funktioner*, *mix av människor*, *tydlighet*, *social kontroll*, *belysning*, *skalskydd*, *förvaltning* och *information*.

Platsens *gestaltning* och uppbyggnad har betydelse för trygghetsaspekten, samt människors benägenhet att vistas där. Den fysiska utformningen påverkar även andra trygghetsskapande åtgärder. Gestaltning kan både ses som den process som ger formen samt resultatet av detta, som platsens användning och logik. Gestaltning innefattar även arbetet med olika skalnivåer som stadsbyggnad, landskap men även design av mindre element som skapar en övergripande harmoni. Att använda människor som mått och anpassa gestaltningen till människan är viktigt (Uittenbogaard et al. 2018).

Att ha en *mix av funktioner* med olika ändamål och funktion är viktigt för att tillfredsställa människors olika behov samt för att främja trygghet under olika delar av året och tidpunkter på dygnet. På detta sätt ökar tillgängligheten för funktionerna för alla och hänsyn tas för samhällsgrupper med olika förutsättningar. Ett exempel på en faktisk åtgärd är att aktivera bottenvåningar då det är där människor rör sig. Det är även viktigt att förstå att alla funktioner inte alltid passar bra tillsammans (Uittenbogaard et al. 2018).

En *mix av människors* ökar tryggheten eftersom det skapar en informell social kontroll av det fysiska rummet. Vistas människor i det offentliga rummet ökar tryggheten och för att uppnå detta krävs det en mix av människor som genomför olika aktiviteter på olika tidpunkter (Uittenbogaard et al. 2018).

Att en plats är *tydlig* blir grundläggande då formgivningen av stadsmiljöer och byggnader spelar roll för hur människor förstår platser samt agerar utifrån det. Tydliga gränser mellan offentligt och privat rum är ett exempel på en grundläggande definition av detta i Sverige. En *social kontroll* av rummet, både informell och formell, är viktigt då naturlig övervakning av människor som rör sig i rummet kan öka tryggheten. Den formella kontrollen som exempelvis kameror och polisnärvaro ökar även den sociala kontrollen och således tryggheten.

Belysning är även en viktig trygghetsfaktor då det skapar förutsättningar för social kontroll samt ökar människors överskådlighet. Bra belysning lockar även människor till att vistas i rummet vilket är trygghetsgenererande. Med *skalskydd* åsyftas olika former av skydd till bostäder, lokaler och andra rum. Hur utformningen ser ut spelar även en stor roll för människors upplevelser. Galler är exempelvis ett exempel på dålig utformning då det genererar en negativ känsla. Hur en plats *förvaltas* och sköts påverkar den dagliga tryggheten hos människor. En omsorg och skötsel av platsen visar att platsen är under kontroll vilket skapar en positiv effekt på människan. Förvaltningen bör därför skötas enligt en underhållsplan. *Information* om en plats har stor inverkan på trygghet. Medierapportering om en plats utifrån exempelvis brott som begås där skapar en otrygghet. Information baserat på fakta, forskning och erfarenheter kan istället öka trygghetskänslan eftersom tydligheten ökar. Det kan exempelvis vara realtidsinformation samt information om trygghetsskapande åtgärder på en plats (Uittenbogaard et al. 2018).

3.2. Den hierarkiska planeringen

Att förstå samspelet mellan olika planeringsnivåer och beslutsfördelningar är avgörande för att förstå det faktiska utfallet av planeringen (Högström, 2019). Detta menar även Larsson & Emmelin (2016) som redogör för att det finns ett "gap" mellan intention och faktiskt utfall. Genom empiriska studier har det visat sig att utfallet av det övergripande regelverket inte överensstämmer med lagstiftningens verkliga intentioner. Hur intentionen och utfallet korrelerar med varandra styrs av samspelet mellan nivåer och hierarkier inom planeringssystemen (Larsson & Emmelin, 2016). Ett exempel på detta är när nationella politiska målsättningar står i konflikt med lokala målsättningar. I svensk kontext råder en situation där fysisk planering närmast helt domineras av lokal planering, vilket dock styrs av en hierarkisk struktur där högre nivåer, genom lagstiftning och

regelverk, sätter ramar för lägre nivåers handlande. Dessa ramar kan dock tolkas på olika sätt vilket leder till olika utfall. Om staten, på grund av osäkerhet eller politiska skäl, inte vill gå ut med en övergripande målsättning öppnas dörren upp ytterligare för byråkratins tolkningsutrymme. Oavsett lagstiftning är den nationella policyn beroende av den lokala kontextens särskilda förutsättningar, och lagens implementeringspotential problematiseras sällan (Larsson & Emmelin, 2016). Högström (2019) menar att det hierarkiska samspelet kan stärkas av att en process organiseras utifrån syftet att skapa förutsättningar för kunskapsutbyte och lärande mellan de olika planeringsnivåerna. Hur processen organiseras påverkar möjligheten för olika kompetenser att delta i planeringen och skapa en gemensam målbild.

En ursprunglig tanke för den hierarkiska planeringen var från början att kommunen, den lokala nivån, var den plats där invånarna skulle spendera större delen av sina liv. Att planeringsmakten låg hos kommunerna sågs därför som det mest effektiva verktyget för att planera. I dagens planering har det dock tillkommit en ny nivå av planering. Vi har sett en regionförstoring där avstånden blir mindre, räknat i restid, samtidigt som de fasta kommungränserna ligger kvar. Människors vardagsliv spänner dessutom över större avstånd än vad kommungränserna avsåg. Det är här regionplanen kommer in som en nivå mellan statlig och kommunal planering. Ehinger Berling beskriver att få ifrågasätter det nuvarande kommunala planmonopolet men att det blir tydligare att vissa frågor kan behöva behandlas på en högre nivå (Ehinger Berling, 2006). Rent tekniskt innebär det att regionplanen blir ett verktyg för att visa riktningen av framtida utveckling, ungefär som en översiktsplan. I motsats till regionplanen och översiktsplanen som är riktningsvisande har kommunen den faktiska makten genom den reglerande detaljplanen.

Den sista och högsta nivån i den hierarkiska planeringen är den nationella. Denna har förändrats över tid från den starka staten som utformade miljonprogram, bilismens stad och de nya sanerade stadskärnorna. Detta ledde till proteströrelser mot hur planeringen bedrevs och en resa mot ett svagare statligt inflytande och

utökat medborgarinflytande (Khakee, 2006). Dagens statliga inflytande på planeringen bedrivs inte som tidigare utan utgörs primärt av ramar, råd och nationella mål, exempelvis riksintressen, som fortfarande är viktiga för staten som helhet (Cars & Thune Hedström, 2006).

Utöver dessa nivåer finns det även en viktig aspekt att ta i beaktning i relation till planeringshierarkin. Det kommunala planmonopolet innebär inte fullständig makt över planeringen, förutom offentliga investeringar. För att en plan ska kunna implementeras krävs i många fall andra aktörer som har inflytande över processen. Makten över planeringen kan egentligen ses som tudelad mellan samhällets nivåer. I praktiken styr alltså den nationella nivån över ramarna genom råd och rekommendationer, regionerna konkretiserar detta genom en utvecklingsriktning för en grupp samlade kommuner och kommunerna planerar sedan utifrån detta, samtidigt som det finns en yttre påverkan från externa aktörer (Cars & Thune Hedström, 2006).

3.3. Trygghet i relation till planering

Ceccato et al. (2019) diskuterar trygg stadsmiljö i Sverige. Rapporten plockar fram ett antal rekommendationer som anses vara viktiga för framtidens trygghetsplanering. På en nationell nivå diskuteras främst att lagstiftning är ett viktigt redskap för att påverka utvecklingen genom exempelvis förändringar inom PBL. Denna lag argumenteras behöva ett större trygghetstänk och bättre stödja de andra planeringsnivåerna med kunskap om trygghetstänk. Implementeringen av ett nationellt certifieringssystem, eller fasta riktlinjer för planering av trygga miljöer, är något rapporten lyfter fram som en möjlig start för att arbeta mot en ökad trygghet i byggd miljö. Förankring i den tillgängliga forskningen inom fältet är även viktig, vilket ska skapa riktlinjer som utvärderas över tid av relevanta aktörer. Principerna bör även arbeta för att inkludera de mer ohörda, utsatta och mindre aktörerna. Samtidigt lyfts vikten av att inkludera flera nationella aktörer

med ett gemensamt intresse av trygghetsaspekter i byggd miljö, exempelvis Boverket och BRÅ. Den regionala nivån anses vara en framtidens brygga för att kunna stärka samt samordna flera spridda och lokala insatser. Den regionala nivån kan vara en samordnare för den kunskap som behövs inom planeringen vad gäller trygghetsskapande aspekter. På den kommunala nivån handlar den större delen om det praktiska nyttjandet av kunskap och implementeringen av den. Författarna argumenterar därför för ett djupgående samarbete mellan olika experter för att riktlinjer och implementering ska ge störst effekt. Avslutningsvis har nivåerna sitt respektive ansvar men samarbetet mellan förklaras vara av största vikt. Nationell översikt av kunskap ska förmedlas samt möjliggöra för utbildning vilket kräver flera nivåer för att fungera. Samtidigt ska olika aktörer inkluderas i diskussionen om hur fasta principer för planeringen kan bidra till ökad trygghet och hur de olika aktörerna tillsammans kan verka för detta (Ceccato et al, 2019).

4. Metod och material

Undersökningen i denna studie har gjorts genom vad som kan kallas för en *vertikal kvalitativ studie* med *explorativ* karaktär. Den vertikala kvalitativa studien kretsar kring den hierarkiska planeringen där den statliga, regionala och kommunala nivån undersöks i relation till ämnet trygghet på ett kvalitativt tillvägagångssätt. Den explorativa studien används för att tillåta en viss öppenhet för vart arbetet leder oss, hitta samband mellan fenomen samt inhämta en bredd av kunskap inom det valda temat trygghet. Tillvägagångssättet blir således ett slags utforskande. Metoderna för att inhämta empiri utgörs av *dokumentanalys* och *semistrukturerade intervjuer*. Till stöd har studien ett *teoretiskt ramverk* och *tidigare forskning* som är uppdelat i tre kategorier: trygghet, den hierarkiska planeringen samt en brygga mellan dessa delar som behandlar trygghet i relation till planering. Undersökningen har ett abduktivt tillvägagångssätt för att samla in kunskap och generera teori snarare än att pröva den mot lagmässiga föreställningar. Det teoretiska ramverket har dock hela tiden funnits där som en inspirationskälla gentemot det insamlade materialet för att tydligare kunna förstå det, hitta mönster och ha en röd tråd genom arbetsgången (Fejes & Thornberg, 2015).

4.1. Vertikal kvalitativ studie

I denna studie avgränsas trygghet vertikalt utifrån de valda planeringsnivåerna i vad som kan ses som ett fenomen, den svenska trygghetsplaneringen och dess organisation. I uppdelningen av den vertikala handlar det därför om statlig,

regional och kommunal planeringsorganisation för trygghet. Syftet med att den vertikala kvalitativa studien är av *explorativ* karaktär grundar sig i att målet är att få en bredd av kunskap och information inom det bestämda forskningsområdet. En viktig del av den explorativa studien kan beskrivas vara ett slags utforskande där målet är att sprida kunskap vidare för framtida studier och forskning. Olika metoder är viktiga inslag genom insamlandet av empiri där resultatet påverkas av hur nytänkande strukturen och teknikerna är (Patel & Davidson, 2011). Då det redan finns en del forskning inom ämnet trygghet och planering, om än begränsat, är strukturen ett viktigt nytänkande inslag för studien. Genom att göra en vertikal studie av explorativ karaktär förtydligas vad som kan göras inom de olika planeringsnivåerna samt hur planeringens gränser påverkar utfallet av arbetet med trygghet. Den kvalitativa aspekten av studien kretsar kring att skapa förståelse ur en stor mängd data och koppla samman denna. Syftet blir att förklara ett fenomen, i vårt fall trygghet, utifrån den kvalitativa datainsamlingen. Enligt Fejes & Thornberg (2015) finns inga fasta regler för hur kvalitativ analys kan genomföras förutom att datan till största förmåga ska framställas representativt. Fejes & Thornberg (2015) diskuterar ett antal huvudmetoder för hur en kvalitativ analys kan gå tillväga. Denna studie fokuserar främst på *koncentrering* som metod. Koncentrering innebär att stora mängder empiriskt material omformuleras till en mindre mängd text som fokuserar på att tydligt lyfta upp de mest kärnfulla poängerna i den insamlade datan.

4.2. Metodval

4.2.1. Semistrukturerade intervjuer

Då studien är av kvalitativ karaktär genomfördes kvalitativa intervjuer där typen av intervjuer var *semistrukturerade*. Detta för att involvera några olika teman som är viktiga för att kunna besvara studiens forskningsfrågor, samtidigt som intervjupersonen får en stor frihet att utforma svaren. Då studien är öppen för en

bredd av kunskap valdes en flexibel intervjuprocess där frågorna nödvändigtvis inte måste vara i samma ordning som intervjuguiden. En annan anledning till valet av semistrukturerade intervjuer är en önskan om att kunna identifiera nya teman som intervjupersonerna berör, vilket då ska kunna involveras i kommande intervjuer (Bryman, 2018).

Urvalet av intervjupersoner har utförts på ett målstyrt sätt. Ett målstyrt urval innebär att urvalet utförs med studiens syfte i åtanke. Personerna som intervjuats anses därför ha den förmåga och insikten som krävs för att bidra med empiri som möjliggör besvarande av studiens forskningsfrågor. Sett till studiens omfattning blir det omöjligt att låta samtliga kommunala, regionala och statliga planeringsverkande intervjuas och därför var det nödvändigt att begränsa detta till ett antal från varje planeringsnivå (Bryman, 2018).

I intervjustudien har det genomförts ett bekvämlighetsurval. Eftersom personerna som intervjuas är heltidsarbetande planerare och forskare ansågs det inte möjligt att fånga intresset för att delta i en längre eller flera intervjuer.

Intervjuerna är uppdelade på samma sätt som dokumentstudien, det vill säga att det är aktörer från den statliga, regionala och kommunala planeringsnivån. För att få ett bredare perspektiv intervjuades en forskare som även förekommer i det teoretiska ramverket. Viktigt att förtydliga, generellt för alla intervjupersoner, är att de talar utifrån sina egna erfarenheter och reflektioner snarare än utifrån organisationen de representerar. Från den statliga nivån intervjuades två tjänstepersoner från Boverket. De arbetar primärt med frågor kopplat till social hållbarhet, som exempelvis trygghets- och delaktighetsfrågor i relation till den fysiska miljön. Från den regionala nivån intervjuades både en tjänsteperson från Region Skåne samt en tjänsteperson från Länsstyrelsen Skåne. Tjänstepersonen från Region Skåne arbetar främst med folkhälsofrågor och regional utveckling. Tjänstepersonen från Länsstyrelsen arbetar primärt med det brottsförebyggande arbetet, där även trygghetsaspekten ingår, samt samordningen av aspekter kopplat till detta i länet. Anledningen till att Länsstyrelsen behandlas som en aktör på den regionala nivån är för att de är statens förlängda arm just inom ett specifikt län

eller en region. Från den kommunala nivån genomfördes en intervju med två tjänstepersoner från Helsingborgs stad. De arbetar med frågor kopplat till säkerhet, trygghet och urban design. Gemensamt för alla intervjupersoner är att de i någon form arbetar med trygghetsfrågan i relation till planering. Forskaren som intervjuades representerar stiftelsen Tryggare Sverige och har forskat mycket inom trygghetsområdet.

Vid analys av intervjuerna har dessa noggrant lyssnats igenom under långa perioder vilket varit en tidskrävande process. Inspelningarna har inte transkriberats ordagrant utan vi har istället valt att använda oss av något som kallas för inspelningsexcerpter, eller inspelningsutdrag, vilket går ut på att uppspelningarna stoppas när något som bedöms vara av relevans tas upp. Dessa relevanta teman eller aspekter har då transkriberats. Ibland har de delar som ansetts vara mest relevanta spelats upp igen för att kunna analysera kärnan i dessa fenomen. När genomlyssningsprocessen varit klar har materialet delats upp utifrån olika teman, där en del anteckningar även tagits bort då det inte ansetts vara nödvändiga. I enlighet med studiens syfte har detta tillvägagångssätt ansetts vara tillräckligt då vi fokuserar på intervjupersonernas svar snarare än deras beteenden (Bryman, 2018).

Inför intervjuerna formulerades en intervjuguide. I skrivandet av denna användes några metodtips sett till formuleringar av frågor. Intervjuerna inleds med inledande frågor om intervjupersonen. Efter detta används främst direkta och tolkande frågor för att rikta intervjun åt det håll som bidrar med empiri för studiens syfte. Utöver detta möjliggör det semistrukturerade formatet att uppföljningsfrågor kan användas för att utveckla ämnen som är av intresse (Bryman, 2018). Genom detta tillvägagångssätt blir viktigt att följa med i de behandlade temana och använda den tidigare forskning som studerats för att, med väl underbyggda frågor, kunna utveckla diskussionen.

4.2.2. Dokumentanalys

Studien har även nyttjat *dokumentanalys* för att samla in empiri. Det är inte bara analysen och tolkningen av dokumenten som varit prioriterat för studien, utan även processen att identifiera de dokument som är relevanta just för denna studies syfte (Bryman, 2018). Urvalet av dokument har, på samma sätt som urvalet av intervjupersonerna, utförts på ett målstyrt sätt. Inom den svenska planeringshierarkin finns en stor mängd dokument och det gällde därför att undersöka ett omfång som passade studien. Materialet utgörs av officiella dokument från kommuner, regioner och staten som behandlar planering i relation till trygghet. I frågan om dokumentens relevans har de i stor utsträckning valts baserat på dess ålder. Nyare planeringsdokument har föredragits men undantag har gjorts där dokumentets relevans för forskningsfrågan är stark samtidigt som det funnits en avsaknad av nyare och uppdaterade versioner. Ett äldre dokument kan föra med sig andra fördelar då det kan skapa en förståelse för den historiska utvecklingen samt identifiera framstegen som gjorts.

Från statligt håll har dokument inhämtats från myndigheterna Boverket och BRÅ. I Sverige finns endast två regioner som är lagförda att ta fram en regionplan, Region Skåne och Region Stockholm, vilket gör att dokumenten som har undersökts på den regionala nivån kommer därifrån. Eftersom Skånes regionplan inte är politiskt antagen ännu undersöktes en bakgrundsrapport snarare än den faktiska planen. Sett till de kommunala dokument som studien undersökt gjordes ett urval baserat på fyra jämbördigt stora kommuner med en ungefärlig geografisk spridning över landet. Då större städer ibland kan likställas med en region valdes lite mindre kommuner. Kommunerna som undersöktes utgörs av Lund, Jönköping, Västerås och Umeå där fokus har legat på översiktsplanerna, då detta ger en bra indikation över hur planeringen ser ut i kommunen. I valet av dessa dokument var friheten stor, men eftersom studien syftar till att inhämta en bredd av kunskap snarare än att kunna generalisera hela planeringssystemet, upplevdes detta "målstyrda" urval fördelaktigt. Dokumenten är framför allt aktivt utvalda eftersom de behandlar trygghetsaspekten och planeringsfrågor.

4.3. Analysmetod

För att analysera det insamlade materialet har studien nyttjat en form av tematisk analys. För att effektivt kunna samla kärnan av det empiriska materialet som behövs för att besvara frågeställningar är det viktigt med ett tillvägagångssätt som effektivt tar fram materialet. Det finns inte ett korrekt tillvägagångssätt i arbetet med teman utan tankarna om hur tematisering ska appliceras varierar mellan studier. Ett tema kan dock sägas vara en kategori som återkommande identifieras i den insamlade datan, något som är kopplat till studiens inriktning och något som skapar en teoretisk förståelse för datan (Bryman, 2018). I ett antal steg beskrivna av Bryman (2018) föreslås den tematiska analysen handla främst om att repetitivt gå igenom materialet för att skapa bekantskap med dess beståndsdelar. Genom detta kan en subjektiv distinktion av de teman som tas upp skapas genom en öppnare form av kodning av materialet. I detta bedöms teman och en ordning mellan dem skapas. Ytterligare ett tips inspirerat av Bryman är att tidigt i processen koppla an studiens teman till den litteratur som tagits upp i undersökningen genom tydliga etiketter. I denna studie kan tematiseringen ses som en ständig process där teman skapas genom både litteraturen och det empiriska material som samlas in. I slutändan handlar det främst om att motivera varför ett tema är av relevans och säkerställa att det går att dra samband mellan och utanför dem (Bryman, 2018). Transparens i hur teman identifieras är viktigt för undersökningens legitimitet. Med utgångspunkt i trygghetsaspekten gav frågorna intervjupersonerna möjlighet att diskutera hur de behandlar trygghetsplaneringen i sitt arbete. De teman som intervjupersonerna lade mest fokus på var av specifikt intresse för att förstå vad som anses vara viktigast i arbetet med trygghet. Något som bidrar till förståelsen av teman är den tidigare litteratur som studien nyttjat, vilket skapar förståelse för samband mellan teman.

I denna studie blir det även av intresse att kunna tematisera för jämförelse och diskussion mellan nivåerna utifrån vad som kan ses som gemensamt och vad som skiljer sig. Detta arbetssätt är tilltänkt att verka som en skiss för de teman som uppmärksammas i materialet och en indikation på möjliga länkar både vertikalt som inom sig själva (Bryman, 2018).

För att ta fram data från dokumenten användes en kvalitativ innehållsanalys. Det innebär sökandet efter teman i materialet samt sammanställandet av dessa. Med en utgångspunkt i frågeställningen genomsöks materialet efter information som kan vara relevant för studien, där olika teman formas. Själva processen i hur dessa teman identifieras blir ofta subjektiv men genom att illustrera hur informationen beskrivs framhävs relevansen (Bryman, 2018).

4.4. Metoddiskussion

En styrka i de valda metoderna är att de är tydligt anpassade för att bidra med det material som studien eftersöker. Semi-strukturerade intervjuer möjliggör en insikt, som är svår att få genom andra metoder, i hur intervjupersonerna tänker kring de fenomen som undersöks och även en möjlighet att utveckla den information som förmedlas under intervjuens gång (Bryman 2018). Samtidigt passar de semi-strukturerade intervjuerna bra i en avgränsad frågeställning som studien har då det förenklar insamlingen av relevant material som är aktuellt för undersökningen. Det är viktigt att ha i åtanke att denna studie genomförs under coronapandemin vilken begränsat kontakten mellan människor. Studien nyttjade därför online-intervjuer vilket erbjuder ett smidigt sätt att kunna komma i kontakt med människor utan att utsättas för smittorisk. Det finns dock vissa svårigheter i genomförandet av intervjuer via internet. Bryman förklarar att i en online-intervju är det svårare att skapa en relation till intervjupersonen och svårare att uppfatta känslor eller engagemang än i en fysisk intervju. Samtidigt har det visats att

online-intervjuer kan bidra med mer genomtänkta svar och en högre sannolikhet att vilja delta (Bryman 2018).

I studien av dokument beskriver Bryman (2018) fyra kriterier att ha i åtanke. Autenticitet, trovärdighet, representativitet och meningsfullhet. Studiens dokumentanalys riktar in sig på officiella dokument. Det blir därför ingen större fråga om dokumenten är autentiska eller meningsfulla, då de är införskaffade direkt från statlig, regional och kommunal planeringsnivå. Dessa blir meningsfulla i den mening som ett visionsdokument för planering syftar till att vara, vilket ska visa på en riktning över framtida utveckling. Representativitet kan dock, enligt Bryman (2018), bli komplicerat då materialet har en officiell karaktär som samtidigt är svår att behandla som en faktiskt representativ bild. Trovärdigheten i dokumenten beror delvis på hur läsaren väljer att uppfatta textens mening. I denna studie är syftet att undersöka hur planeringen diskuterar tryggheten och därför går det att argumentera för att det som skrivs i dokumenten blir trovärdigt i relation till den ställda frågan.

5. Resultat

I detta kapitel presenteras studiens resultat, det vill säga den insamlade empirin, som är hämtad från dokument och intervjuer. Kapitlet är strukturerat och uppdelat utifrån de olika planeringsnivåerna vilket utgörs av statlig, regional samt kommunal nivå. För varje delkapitel är empirin hämtad från dokument och intervjuer utifrån respektive planeringsnivå. Varje delkapitel utgår från vad som tas upp och hur det tas upp på respektive planeringsnivå, även om åsikterna berör de andra planeringsnivåerna, vilket utgör den vertikala kvalitativa studien. För att öka förståelsen har studien ett avslutande delkapitel som berör forskningsperspektivet där studiens intervju med en forskare, som studerat trygghetsfaktorn, presenteras. En del av empirin kan uppfattas som upprepande men tanken är att intervjuerna ska komplettera dokumenten med en nyanserad dimension av förståelse.

5.1. Statlig nivå

I denna del behandlas dokument från de statliga myndigheterna Boverket och Brottsförebyggande rådet gällande hur de ser på den trygghetsskapande planeringen. Vidare redogörs det för studiens intervju med två tjänstepersoner från Boverket för att tydligare få bakomliggande förklaringar samt att samla empiri mer mot studiens syfte.

5.1.1. Officiella dokument

I en rapport av Boverket (2019a) undersöks det hur samhällsbyggnadsprocessen kan vara ett redskap för trygghetsskapande åtgärder i samhället. Det starkaste redskapet staten har för att påverka utvecklingen är genom lagstiftning, vilket styr de andra planeringsnivåerna som innefattar regioner och kommuner. Plan- och bygglagen, PBL, är den svenska lagstiftningen som styr den fysiska planeringen i Sverige. Begreppet "trygghet" finns inte med i denna lag. Det som inom denna lags ramar istället kan ha bäring på tryggheten behandlar aspekter som att skapa goda sociala levnadsförhållanden och en hållbar livsmiljö för människorna i dagens samhälle, samt för framtida generationer. Dessa aspekter berör en form av social hållbarhet där en god livsmiljö ska vara tillgänglig och användbar för alla samhällsgrupper. Social hållbarhet kopplat till PBL omfattar ett planeringsperspektiv med den fysiska miljön i centrum som exempelvis styrs av den sociala strukturen i bostadsområden. Enligt Boverket måste kunskapsläget inom fältet trygghet kopplat till fysisk miljö höjas för att ta ställning till om det behövs en förändring inom PBL, som exempelvis innefattar ett starkare trygghetsfokus (Boverket, 2019a).

Oavsett vad de olika planeringsnivåerna kan göra för att öka tryggheten är samverkan mellan flera olika aktörer nödvändigt. Olika aktörer bidrar med kunskap från sina specifika områden vilket förbättrar trygghetsarbetet. Då olika aktörer har olika roller är det även av vikt att förstå de olika aktörernas mandat och begränsningar. Alla de olika involverade aktörerna i plan- och byggprocessen har en viktig roll. Exempelvis kan kommuner, med sitt kommunala planmonopol, alltid ställa krav på trygghetsåtgärder vid framtagandet av en ny detaljplan. Kommuner styrs dock av lagstiftning från högre planeringsnivåer, som exempelvis PBL. Det finns en rad olika samverkansmodeller och det är viktigt att utgå från den specifika platsen för att identifiera vilken modell som passar bäst i det specifika sammanhanget. Inom den fysiska planprocessen och trygghetsarbetet kan även olika målkonflikter uppkomma. I Boverkets regeringsuppdrag gällande trygghetsinsatser ingår också att belysa målkonflikter och synergier. Boverket

menar att kunskapsutbudet gällande detta nästintill är obefintligt och att det därför finns få exempel att redovisa gällande avvägningsproblematik. Brist på utbildning hos involverade aktörer är främsta orsaken till att arbetet inte når hela vägen fram. Att utforma den fysiska miljön för att minska brottsligheten kan även få negativ effekt på den upplevda tryggheten (Boverket, 2019a).

Utöver de befintliga påverkningsmedel och befogenheter staten har föreslår Boverket även konkreta åtgärder för att öka tryggheten. Några exempel på hur det bör planeras berör aspekter gällande utformningen av bostadsområden samt grönområden, belysningsinsatser, kameraövervakning och fysisk eller social platsutveckling (Boverket, 2019a). Hur en bostadsgård är utformad eller avgränsad har en stor inverkan på hur en plats uppfattas eller känns av dess användare. Känner de boende en kontroll över platsen ökar känslan av tillhörighet och således även tryggheten. Att avgränsa området i form av staket och grönska är exempel på åtgärder som kan öka tryggheten vilket även ökar användandet. Av just dessa anledningar är det viktigt att fundera över bostadsgårdens avgränsning och utformning under hela plan- och byggprocessen (Boverket, 2019a).

Grönområden och parker fyller en viktig funktion som tillhörighets- och samhörighetsfrämjande. Grönskans attraktivitet måste förenas med trygghetsåtgärder i takt med att städer växer samt förtätas. När mörkret faller kan grönområden även ses som extra otrygga platser som människor avstår från att besöka av otrygghetsskäl. Viktigt att tänka på vid planering av grönska, ur trygghetssynpunkt, är exempelvis att det finns en tydlig hierarki mellan olika platser som ska underlätta tolkningen av miljön. Det måste finnas en balans mellan grönskans positiva effekter och trygghetsskapande åtgärder. Grönområdena ska vara attraktiva miljöer och anpassas utifrån olika målgruppers behov. Tillgängligheten måste vara god då det ökar trygghetskänslan. Grönområdet ska utformas på ett sätt som främjar att människor möts. Att möjliggöra för olika slags aktiviteter skapar även mer liv i grönområdet vilket ökar tryggheten. Att sköta och förvalta grönområdet är även en viktig del i trygghetsarbetet (Boverket, 2019a).

En god belysning har stor påverkan på den upplevda tryggheten. Att endast ljussätta platser leder dock inte till någon direkt förbättring, det viktigaste är istället att det görs på rätt sätt. Det har därför blivit allt viktigare, samt vanligare, att planerare eller fastighetsföretag upprättar belysningsplaner. Det kan handla om att identifiera vilka platser som behöver belysning dygnet runt samt att undersöka vilka platser som ofta används efter mörkrets inbrott. Kameraövervakning är ett annat redskap, om än omstritt, som nämns som trygghetsfrämjande. Viktigt är dock att kameraövervakning görs tillsammans med andra trygghetsskapande insatser (Boverket, 2019a).

Fysisk och social platsutveckling, "placemaking", tas även upp som en viktig trygghetsskapande åtgärd. Metoden fokuserar på människors relation till en fysisk plats. Kärnan kretsar kring människors personliga relation till en plats vilket förbättrar det gemensamma arbetet och utökar grannrelationerna. Detta leder till en större benägenhet att ta hand om platsen samtidigt som tryggheten ökar. Denna metod kräver ett samarbete mellan exempelvis professionella aktörer, arkitekter, akademien, samhällsplanerare, byggherrar och framtida användare av platsen. Det viktigaste är att platsen utformas och gestaltas tillsammans av flera aktörer. Detta göder ett engagemang för att vårda platsen (Boverket, 2019a).

Brottsförebyggande rådet, BRÅ, är en svensk statlig förvaltningsmyndighet inom det kriminalpolitiska området. I deras uppdrag ingår det även att verka för en ökad trygghet. Redan år 2002 fick de i uppdrag att utveckla en bebyggelseinriktad strategi för att öka tryggheten vilket resulterade i en rapport (BRÅ, 2002). I rapporten lyfts det upp vad den statliga planeringsnivån kan göra för att bland annat öka tryggheten. Det framgår tydligt att Boverket har en viktig roll i att öka tryggheten genom den fysiska miljön eftersom de är den statliga myndigheten som ansvarar för samhällsplanering, byggande, stadsutveckling och boende. De har bland annat den allmänna uppsikten över plan- och bygglagen och kan styra utvecklingen, som påverkar de andra planeringsnivåerna, genom lagstiftning. Rapporten lyfter dock upp att det år 2002, enligt det regelverk som styr Boverkets

ansvar, inte finns någon formulering som berör att de ska arbeta för ökad trygghet. Boverket kan dock medverka till att trygghetsfrågor ska uppmärksammas vid samhällsplanering och byggande. Boverket styr de som arbetar med den fysiska miljön, som exempelvis kommunala beslutsfattare och tjänstemän, regioner, fastighetsföretag och byggherrar vilket innebär att de har ett stort ansvar. BRÅ själva har ett huvudsakligt uppdrag kring brottsbekämpning men kan även ses som en viktig aktör genom kunskapsspridning gällande insatser som även kan öka tryggheten. Denna kunskap kan föras vidare till andra aktörer eller planeringsnivåer som arbetar med trygghetsfrågor. Andra aktörerna som lyfts upp är Polisen och det svenska kommunförbundet. Dessa aktörer har dock ingen primär roll i att öka tryggheten, utan ses istället som brottsbekämpande aktörer som är viktiga för samverkan. Överlag är det mer fokus på brottsbekämpning än trygghet sett till den statliga planeringsnivån (BRÅ, 2002).

5.1.2. Tjänstemannaperspektivet

Vid intervju med tjänsteperson 1 och 2 på Boverket (personlig kommunikation, 2021-03-09) berättar de att deras arbetsuppgifter involverar social hållbarhet, exempelvis trygghets- och delaktighetsfrågor i relation till den fysiska miljön. Enligt tjänsteperson 2 startade Boverkets arbete med trygghetsfrågor i början på 2000-talet. Inledningsvis ansågs samverkan och arbete med fastighetsföretagen som de viktigaste trygghetsåtgärderna. Arbetet med trygghetsfrågor fortsatte sedan ihop med Brottsförebyggande rådet samt Sveriges kommuner och landsting, SKR. Under åren 2008–2013 fick Boverket ett viktigt regeringsuppdrag som fokuserade på hur aktörer kunde arbeta med stadsmiljö och tätortsmiljö utifrån ett trygghets- och jämställdhetsperspektiv. Detta ledde till att seminarier arrangerades och skrifter togs fram för att lyfta diskussionen kring dessa frågor. Tjänsteperson 2 förtydligar att Boverket är en ganska liten myndighet och att resurserna de har att tillgå måste användas effektivt. Arbetet kretsar därför framför allt kring de regeringsuppdrag som myndigheten får. Det är därför sällan som myndigheten hinner hålla sig uppdaterade på nya fenomen i den grad de skulle önskat. I

dagsläget sitter de båda tjänstepersonerna i en statlig expertgrupp kring trygghetsfrågor, men trygghetsaspekten även lyfts upp i andra sammanhang. Tjänsteperson 1 menar att trygghetsfrågorna exempelvis kommer in i bostadsförsörjningsuppdragen och grönyteplaneringen. Trygghet är ett ämne som går på tvärs och hela tiden kommer in i många olika frågor. Om politikerna vill lyfta upp frågan ytterligare kan mer riktade uppdrag gällande tryggheten utfärdas. Boverket har alltid haft ett trygghetsskapande ingångsvärde men de nya regeringsuppdragen fokuserar mer på den brottsförebyggande aspekten. Tjänsteperson 2 förtydligar att Boverket, som myndighet, arbetar mer med det vägledande medan kommuner och övriga civilsamhället mer praktiskt arbetar med trygghetsfrågorna.

Gällande samverkan med exempelvis regioner och kommuner menar tjänsteperson 2 att Boverket inte kan åka ut för att samtala med alla kommuner. Myndigheten är för liten. Den regionala nivån, där Länsstyrelserna har en viktig roll, lyfts istället fram som viktig för samverkan. Det kan handla om att ta fram skrifter och exempelvis arrangera trygghetskonferenser. Länsstyrelsen arbetar bra med dessa frågor idag och gör det i den grad som kan anses som rimlig. Länsstyrelserna samlar kommunerna i sitt län och stärker samverkan. Den regionala nivån, sett till trygghetsfrågor, är även viktig då trygghetskänslan är en aspekt som inte avtar vid kommungränser. Regionplanen kan vara ett av många verktyg för att lyfta frågan. Tjänsteperson 1 menar dock att trygghet är en subjektiv känsla och att det är viktigt att fokusera på den särskilda platsen. Kommunerna har därför en nyckelroll gällande dessa frågor och samverkan inom kommunen är lika viktig. Boverket kan istället hjälpa till att belysa det bredare perspektivet och lyfta upp framgångsrika exempel. Olika stöd kan vara viktiga att dela ut, men det är inte Boverket som ansvarar för stöden utan dessa kommer från politiken. Stöden kan vara viktiga för att vända en negativ spiral samt underlätta arbetet med trygghetsfrågor. Boverket fyller en viktig roll i att administrera stöden. Tjänsteperson 2 ger ett exempel på att nuvarande år (2021) delas stöd ut för att främja gröna och trygga samhällen.

Beträffande lagstiftning menar tjänsteperson 1 att en ändring av exempelvis plan- och bygglagen, med att konkret skriva in trygghet i lagen, inte hade gjort någon skillnad. Detta styrks av Boverkets jurister som menar att det finns för många allmänna intressen, som exempelvis trygghet, för att lista alla inom lagstiftningen. Det finns heller inga hinder inom dagens plan- och bygglagstiftning för att arbeta med trygghetsfrågor. Kommunen som offentlig aktör har som uppgift att se till allmänhetens bästa. Den platsspecifika kunskapen är viktigare än en ändring i lagstiftningen. Tjänsteperson 2 menar att trygghetsproblem ofta är kopplade till den befintliga miljön och att en ändring av plan- och bygglagen då inte hade gjort någon skillnad. Tjänsteperson 1 håller även med om att en ändring av plan- och bygglagen inte påverkar den befintliga miljön. Brottsförebyggande rådet och Myndigheten för delaktighet lyfts istället upp som viktiga aktörer för att påverka den nuvarande situationen på olika platser. Platssamverkan är ett exempel på en viktig aspekt, vilket även är en del av ett regeringsuppdrag Boverket ingår i.

Vad gäller det viktigaste att tänka på sett till trygghetsaspekten lyfter tjänsteperson 2 upp vikten av att få människor delaktiga i samhället och att få chansen att påverka sin omgivning som den viktigaste aspekten. Tjänsteperson 1 menar att hela planeringskedjan är viktig. Hur det byggs och hur det förvaltas är lika viktigt. Att människor får chansen att påverka detta skapar en anknytning till platsen vilket genererar en trygghetskänsla. Människor som vistas i sin närmiljö besitter den främsta kunskapen kring vad som fungerar och inte fungerar samt vad som bör förändras. Avslutningsvis menar tjänsteperson 2 att fastighetsföretagen inte heller får glömmas bort då de har en viktig roll och möjlighet att påverka det praktiska utfallet.

5.2. Regional nivå

I detta kapitel presenteras studiens empiri hämtat från den regionala planeringsnivån. På denna planeringsnivå finns det inte lika många dokument att tillgå. Detta beror på att det var först år 2017 som det lagmässigt beslutades att

Region Skåne och Region Stockholm skulle utföra en regionplan till följd av proposition 2017/18:266 (Plan- och bygglagen [PBL], 2010). Dokumenten som studerats är därför framtagna av Region Skåne och Region Stockholm. Då Skånes regionplan ännu inte är politiskt antagen undersöktes istället en bakgrundsrapport snarare än den faktiska regionplanen. Det genomfördes även en intervju med en tjänsteperson på Region Skåne vilket presenteras i denna del. En intervju med en tjänsteperson på Länsstyrelsen Skåne har också genomförts vilket presenteras i detta avsnitt. Anledningen till att Länsstyrelsen anses vara en aktör på den regionala nivån är för att de är statens förlängda arm just inom ett specifikt län eller en region.

5.2.1. Region Stockholm

I regional utvecklingsplan för Stockholm 2050 (RUFS 2050) diskuteras bland annat regionens karaktärsdrag. Attraktivitet, hållbar utveckling, livskvalitet och konkurrenskraft är inte karaktärsdrag som bara naturligt existerar, utan regionen argumenterar att dessa måste försvaras och stärkas kontinuerligt. I detta identifieras den regionala planeringen som ett starkt verktyg. Genom politisk överenskommelse, dialog med myndigheter samt andra kunskapsbidrag har denna plan samlat en mängd visioner som visar riktningen för regionens framtida planering. I planen diskuteras även hur planering för trygghet passar in i denna vision. En minskad trygghet, både inom regionen och runtom i världen, nämns som en av de sex största utmaningarna för Region Stockholm. Inom regionen förklarar planen att de socioekonomiska klyftorna och utanförskapet måste minskas för att en ökad trygghet ska uppnås. Ett mål som sätts upp för detta är en mer öppen, jämställd, jämlik och inkluderande region (Region Stockholm, 2018).

Den fysiska miljön diskuteras som ett annat verktyg för en ökad trygghet. Bebyggelsestrukturens utformning sätter ramarna för ett antal viktiga aspekter i det vardagliga livet, däribland trygghet. Trygga möjligheter till mobilitet av olika slag är en av delarna i det. Det ska gå att smidigt och tryggt röra sig som

gångtrafikanter eller cyklister i regionen. Även kollektivtrafiken beskrivs som en miljö där utformningen ska göra hållplatser och noder till trygga och tillgängliga mötesplatser för alla. Mellan trafikslagen argumenterar regionen även att det måste ske en smidig integrering och samordning. Ett exempel är smidiga och trygga anslutningar till hållplatser och parkeringar men även till samhällsservice som exempelvis butiker och skolor (Region Stockholm 2018).

I tanken om attraktiva miljöer tar också trygghetsperspektivet plats i planen. Tillgängliga platser för specifikt äldre och de med en funktionsnedsättning beskrivs som en viktig åtgärd för att göra miljöer trygga. Den upplevda tillgängligheten beskrivs som en aspekt som kan vara viktig för att tolka om miljön är trygg eller inte. Sammanhållning är en annan faktor som lyfts upp som viktig för tryggheten. Att civilsamhälle, näringsliv och offentliga aktörer samarbetar gällande insatser sägs öka gemenskapskänslan och därmed tryggheten. I detta skapas platser som personer känner en tillhörighet till (Region Stockholm, 2018).

5.2.2. Region Skåne

Då Skånes regionplan är ute på samråd och ännu inte klar kommer istället ett annat regionalt dokument att nyttjas för att generera empiri till studien. Till detta nyttjas en rapport av Region Skåne (2016) som undersöker social hållbarhet kopplat till den fysiska planeringen. I denna del redogörs det även för studiens intervju med en tjänsteperson på Region Skåne.

5.2.2.1 Officiella dokument

En aspekt som lyfts upp kopplat till den regionala planeringens relation till den fysiska miljön är trygghetsaspekten (Region Skåne, 2016). Region Skåne är tydliga med att det finns en korrelation mellan fysisk miljö och trygghet. För att

öka tryggheten finns det därför mängder med åtgärder att jobba med. Några exempel är att arbeta för en mer blandad stad, möjliggöra för fler mötesplatser och bryta olika barriärer. Den vardagliga utemiljön nära bostaden lyfts fram som viktig för trygghetsfaktorn, något som i sin tur påverkar människors sociala kapital. Den faktiska risken att utsättas för brott har en stor påverkan på den upplevda tryggheten, vilket varierar mellan både kommuner och stadsdelar. Den regionala planeringen har en viktig roll i att bryta detta. Det finns en stark relation mellan tillit och trygghet. Genom att människor möts ökar förståelsen för andra människor vilket i sin tur leder till förbättrad tillit. Den fysiska planeringen har därför en nyckelroll i att forma en stad som genererar delaktighet i samhället. Det måste därför planeras för miljöer som bjuder in till möten och socialt deltagande, planerat som oplanerat (Region Skåne, 2016).

Kontakt med andra människor är ett grundläggande mänskligt behov och olika människor har varierande sociala behov. Det måste därför finnas en variation av olika mötesplatser för att tillgodose olika behov samt öka aktiviteten vilket leder till ökad trygghet och delaktighet. Att aktiviteter finns under dygnets alla timmar är även en viktig aspekt. Blandning och flexibilitet är därför viktiga begrepp att ha i åtanke. Gränser kopplat till privata och offentliga platser lyfts fram som en aspekt med påverkan på tryggheten. Är gränsdragningarna diffusa kan en otrygghet uppstå eftersom "ägarskapet" av platsen inte blir tydligt. Barriärgränserna måste därför "stegvis" växla mellan privat och offentligt, samtidigt som interaktionen mellan platserna kvarstår. De offentliga mötesplatserna är viktiga för att människor ska kunna mötas och den fysiska placeringen av dessa är av stor betydelse. Placeringen ska hela tiden utgå ifrån hur de sociala banden kan stärkas inom eller mellan områden. Kvaliteten och skötseln av områden har också en stor inverkan på om människor väljer att vistas där. Ju mer människor som trivs med att vistas där, desto högre trygghetskänsla. Uppstår det barriärer, fysiska som mentala, påverkar det resultatet. Det krävs därför tydlig planering med ett holistiskt synsätt, där många olika faktorer studeras. Ett konkret exempel på fysiska barriärer är hur olika stråk, där människor rör sig, är

utformade. Bara för det finns en fysisk möjlighet att röra sig längst stråken betyder det inte att människor väljer att göra det (Region Skåne, 2016).

Ett konkret redskap som Region Skåne (2016) lyfter för att exempelvis arbeta med tryggheten är SKB, social konsekvensbeskrivning. Syftet är att synliggöra olika samhällsgrupper och hur nya funktioner i stadsbilden påverkar respektive grupp. Målet är att upprätthålla den sociala kvaliteten vilket exempelvis innefattar tryggheten. Den regionala nivån lyfts som en nödvändig sammanlänkande del av planeringen eftersom kunskapsutbytet kan öka samtidigt som framgångsrika verktyg kan spridas. Detta leder till en mer jämlik regional dynamik. Den regionala nivån kan även vara en sammanlänkande brygga mellan kommunal och statlig nivå (Region Skåne, 2016).

5.2.2.2 Tjänstemannaperspektivet

För att få en bättre förståelse för hur Region Skåne arbetar med dessa frågor och hur de ser på dagens situation genomfördes en intervju med en tjänsteperson från Region Skåne (personlig kommunikation, 2021-03-22). Tjänstepersonen vi intervjuade arbetar med folkhälsofrågor och regional utveckling. Vid intervjun framgår det att avdelningen för social hållbarhet lades ner runt år 2015. Dessa frågor, som innefattar trygghetsaspekten, ingår idag i folkhälsoarbetet. Tjänstepersonen menar att folkhälsoarbetet inte varit särskilt organiserat och att sammankopplingen med den fysiska planeringen idag inte är särskilt prioriterad. Rapporterna "Planera för människor - Social hållbarhet kopplat till fysisk planering" och "Strukturbild Skåne" som regionen tagit fram har belyst trygghetsaspekten. Målet har varit att dessa delar ska integreras i regionplanen. En annan arbetsuppgift regionen har är att svara på remisser från kommunernas översiktsplaner och fördjupade översiktsplaner, samt ibland detaljplaner, och lämna synpunkter på dessa. Tjänstepersonen menar att trygghetsaspekten kan lyftas in här. Vidare menar tjänstepersonen att kommunernas översiktsplaner kan

vara ett viktigt instrument för att få en överblick över hur kommuner planeras och hur de arbetar med exempelvis trygghetsaspekten.

Det som är viktigast att tänka på när aktörer ska planera för trygghet är enligt tjänstepersonen att trygghet är en aspekt som inte ska plockas ut som en egen faktor, utan att det ska integreras i allt annat. En annan viktig faktor är att planera för människan och sätta människans behov i centrum. Primärt ska arbetet inte utgå från exempelvis trafikflödet eller utformning på byggnader utan vilka behov människan har. Görs detta rätt blir det andra arbetet också bra. Det kan handla om att skapa grönstrukturer och forma bebyggelsen med målet om att människan ska ha en trygg miljö att vistas i. Att skapa blandade funktioner över dygnets alla timmar anses också som viktigt. Det är viktigt att bostäderna inte ligger på ett ställe och verksamheter på en annat.

När det gäller regionens roll utifrån trygghetsarbetet på de olika planeringsnivåerna, lyfter tjänstepersonen upp vikten av att integrera trygghetsfrågan i folkhälsoarbetet. Regionen kan också verka för att skapa en enhetlig lägesbild. Regionen ansvarar för hela sjukvården och hälsoläget i regionen. Att bevaka dessa frågor, även i den fysiska planeringen, borde vara gynnsamt utifrån regionens ansvarsområden. Tjänstepersonen menar att tryggheten egentligen är en grundförutsättning för att människor ska våga sig ut i samhället och röra sig i exempelvis affärer eller grönområden. Det är en grundkomponent i samhallsdynamiken. Regionen skulle, rent egoistiskt, kunna tjäna på en ökad trygghet då det kan leda till minskat tryck på sjukvården samt minskad sjukfrånvaro. Tryggheten har en samhällsekonomisk betydelse.

Sett till hela planeringshierarkin menar tjänstepersonen att staten inte bidrar med tillräckligt mycket kunskap till de lägre nivåerna. Boverket lyfts upp som en viktig aktör som gör mycket bra sett till trygghetsaspekten, som exempelvis att ta fram riktlinjer eller information, men att detta inte har den styrande effekt som det borde ha. Länsstyrelsen har egentligen inte heller mandat att ta fram olika riktlinjer. De ska främst hänvisa till lagstiftning där det mer fokuseras på aspekter

som exempelvis bullernivåer. De sociala aspekterna kan Länsstyrelsen inte riktigt ge uttryck för i sitt tillsynsarbete hos kommunerna. Myndigheterna har inte den styrande förmågan de borde kunna ha. Regioner skulle kunna fungera som den styrande aktören som bidrar med vägledning och kunskap. Samspelet med akademien, och den kunskap som finns där, lyfts också fram som en aspekt som skulle kunna förbättras. Att regioner, utifrån akademins kunskap, skulle vara kunskapsledande gällande folkhälsoperspektivet hade kunnat göra skillnad.

Tjänstepersonen menar att statens roll är viktig, framför allt gällande lagstiftning, men att det också finns risker med lagstiftning. Med lagstiftning kan en situation uppstå där aktörer bara ser det som något som måste uppfyllas, utan att behöva arbeta systematiskt med frågan. Olika platser eller olika kommuner har varierande förutsättningar. Det kan därför vara svårt att ha en precis lagstiftning gällande dessa frågor. Istället lyfter tjänstepersonen upp det faktum att styrningen måste bli bättre och att kunskapsmyndigheterna borde få en större roll. Statens övergripande mål stämmer oftast inte överens med den kunskap som finns ute i det praktiska arbetet. De som utför det praktiska arbetet måste bli bättre styrda uppifrån. Om det inte gäller lagstiftning kan det handla om konsekvensbeskrivningar som kan vara mer styrande. Sett till trygghet kan det vara folkhälsokonsekvensbeskrivningar eller sociala konsekvensbeskrivningar. Det måste finnas tydliga verktyg och modeller för detta. Mycket styrs av politiken och vilket genomslag det finns för detta där.

Den viktigaste rollen menar tjänstepersonen dock att kommunen fortfarande har. De är utförare och det är där allt arbete slutligen landar. De har även det yttersta ansvaret för sin kommun. De måste ha tydliga regelverk uppifrån som de ska kunna förhålla sig till. På den kommunala nivån är dessutom fastighetsföretagen en viktig aktör som inte får glömmas bort. Det kan hända att de har andra motiv än kommunerna och vill bygga utifrån sina egna preferenser. De vill oftast bygga fler bostäder snarare än att alltid bygga det som är bäst. I en tid av bostadsbrist har kommunerna inte alltid resurserna för att kunna säga nej till fastighetsföretagen viljor. Tjänstepersonen menar dock att även fastighetsföretagen borde kunna se en

vinning i att exempelvis bygga för att öka tryggheten. Ett tryggt bostadsområde har lägre kostnader för skadegörelse. Folk är även mer benägna att bo kvar och en minskad omflyttning leder till att fastighetsbolagen får en större ekonomisk vinning. Ur ekonomisk synpunkt har fastighetsföretagen mycket att vinna på om de vägt in mer kunskap gällande trygghet. Kommunerna måste våga ställa bättre krav på fastighetsföretagen och se till att den vägledande översiktsplanen följs. Kommunernas planering måste se till det långsiktiga perspektivet, istället för att snabbt reparera problem. Idag följs inte alltid översiktsplanen sett till det praktiska utfallet. Tjänstepersonen menar även att Länsstyrelsen borde kunna ha ett starkare mandat för att se till att den långsiktiga planeringen följs.

Sett till kunskapsläget menar tjänstepersonen att den utgår från akademien och vetenskapen men att det ofta finns ett glapp till det praktiska arbetet. Akademien tar fram kunskap utifrån sin egen kontext, men den passar sällan ihop med den planeringsverklighet som finns ute i kommunerna. Kunskapen är inte alltid anpassad till verkligheten och blir således svår att använda. Kunskapen måste både vara anpassad och lättillgänglig. Regioner hade kunnat vara en viktig förmedlare av denna kunskap, som är anpassad till verkligheten. De största svårigheterna idag är annars att de olika planeringsnivåerna inte riktigt hänger ihop. Kommunen blir nivån där allt landar och dit ansvaret skjuts, men ges sällan rätt förutsättningar för att kunna göra arbetet som alla skulle önskat.

Slutligen menar tjänstepersonen att trygghetsaspekten borde vara underförstådd i den lagstiftning som finns, men sett till det praktiska utfallet bör justeringar göras. Att inkludera trygghet inom exempelvis plan- och bygglagen hade kunnat leda till något positivt och det är aldrig fel att vara extra tydlig. Trots den tyngd tryggheten har i det dagliga samtalet uteblir oftast de mest nödvändiga åtgärderna. Om inte detta är ett tillräckligt incitament behövs det förändringar. Ett annat förslag som tjänstepersonen lyfter är att exempelvis ha en folkhälsolag. Även att ta fram tydliga indikatorer och mått på vad trygghet är hade kunnat underlätta. Detta hade kunnat göra att kommuner sinsemellan jämför vem som bäst arbetar med frågorna. Tävlingsmomentet är en aspekt inte att förringa.

5.2.3. Länsstyrelsen Skåne

För att få en förståelse för det bredare regionala perspektivet intervjuades en tjänsteperson på Länsstyrelsen Skåne (personlig kommunikation, 2021-03-19). Länsstyrelsen beskrivs av tjänstepersonen inneha ett uppdrag som syftar till att ge stöd och stöttning för att utveckla det brottsförebyggande arbetet på lokal samt regional nivå. Länsstyrelsen sägs genom sitt uppdrag vara regeringens och riksdagens förlängda arm i länet samt på den lokala nivån. Sett till trygghetsarbetet handlar det främst om att lyfta lägstannivån på det brottsförebyggande arbetet genom kunskapsbaserad stöttning. I det brottsförebyggande arbetet ingår, enligt tjänstepersonen, att både ha ett säkerhets- och trygghetsperspektiv.

Gällande frågan om vad som är den viktigaste aspekten i arbetet med trygghet beskriver tjänstepersonen att det är viktigt att fokusera på den specifika platsen som är i fråga. I detta ingår ett antal aspekter som exempelvis vilka människor som rör sig där, vad för sammanhang platsen finns i och vad som ligger runtomkring. Även frågor som berör platsens karaktär i fråga om vilken typ av byggnader eller miljö som finns där. Det finns enligt tjänstepersonen inte en korrekt lösning för alla platser. Att arbeta för en ökad trygghet innebär att fokus måste läggas på att identifiera den specifika lösningen för den specifika platsen.

I intervjun diskuteras rollfördelningen i trygghetsarbetet. Tjänstepersonen förklarar att Länsstyrelsen haft ett brottsförebyggande uppdrag i fyra år och att det fortfarande kan vara svårt att veta exakt hur trygghetsfrågan ska implementeras på Länsstyrelsens nivå. Folkhälsofrågorna argumenteras vara en av de få ingångar som finns för att kunna integrera trygghetsarbetet. I detta finns det exempel på anställda som har engagerat sig specifikt i trygghetsarbetet. Samtidigt kan det lätt bli en fråga som försvinner i det stora arbetet. I stödet till den lokala nivån kan däremot kommuner med frågor som rör samhällsplanering och trygghet ta hjälp

av Länsstyrelsen. Länsstyrelsens uppdrag beskrivs utgöras av fyra mål som inte har en specifik inriktning. I detta tittar myndigheten på dokument från de nationella myndigheterna, exempelvis BRÅ, och kollar på vad de lyfter fram för förslag att arbeta med. För att sedan förmedla detta till kommunerna nyttjas olika nätverk som fokuserar på specifika frågor, däribland trygghet och det brottsförebyggande arbetet. I detta arrangeras möjligheter att ta del av kunskap genom konferenser och informationsutskick samt en stående inbjudan om att vända sig till Länsstyrelsen för stöd. En svårighet som beskrivs är en avsaknad av incitament för att arbeta med frågorna. Det finns ingen lag på att kommunerna ska arbeta brottsförebyggande vilket gör arbetet med kunskapsfördelning extra viktigt. Gentemot staten kan samverkan innebära både att material och utredningar delges till Länsstyrelsen, men även att de får delta i skapandet av dessa.

Tjänstepersonen lyfter lagstiftning som både en möjlig fördel och en svårighet i trygghetsarbetet. Vad gäller plan- och bygglagen menar tjänstepersonen att det finns en strävan mot en förenklad lagstiftning trots att det finns aspekter, som trygghet, som inte är formellt inskrivna. Det går enligt tjänstepersonen att hävda att trygghetsaspekterna ingår i allmänna skrivningar under exempelvis folkhälsa. Samtidigt finns det åsikter om att en plans brottsförebyggande skrivelser inte har ett tillräckligt brett perspektiv. Det positiva kan då vara att det finns en stor utvecklingspotential. Hela planprocessen kan utvecklas för att inkludera ett bredare perspektiv på trygghetsfrågor som följer med när planen övergår till design- och konstruktionsfaserna.

För att underlätta trygghetsarbetet argumenterar tjänstepersonen för en ökad tydlighet från lagens sida, dels för att kunna styrka incitamentet att ta sig an trygghetsfrågan, dels för att den inte ska gå att välja bort. Tjänstepersonen beskriver att det inte är ett måste, utan om en kommunal aktör skulle vilja arbeta brottsförebyggande kan politiken rikta kommunens arbete mot detta. I grunden handlar det om ett förändrat tänk om att det inte finns en mirakelkur för att arbeta trygghetsgenererande. Det viktigaste handlar om att ha en uthållighet i förändringen. Kunskap i arbetet är viktigt, men det går inte att tvinga igenom en

inriktning. Det kan lätt bli flera perspektiv som står emot varandra, men om arbetet är kunskapsbaserat kan det ändå ge resultat. En annan viktig aspekt är bakgrundsinformation. För att förstå trygghet måste dialog föras med människor som bor och verkar på en plats, den måste visuellt undersökas och bakomliggande faktorer måste identifieras. Det handlar om att införskaffa en bred lägesbild där det finns en förståelse för att olika faktorer hänger ihop.

5.3. Kommunal nivå

I detta avsnitt presenteras studiens empiri hämtat från kommunala dokument där urvalet baserades på fyra jämbördigt stora kommuner med en ungefärlig geografisk spridning över landet. Kommunerna som valts ut är Lund, Jönköping, Västerås och Umeå. Dokumenten som har studerats är deras översiktsplaner, med fokus på trygghetsplanering, då detta ger en bra indikation över hur planeringen ser ut i kommunerna. I denna del presenteras även studiens intervju med två kommunala tjänstepersoner och deras tankar kring trygghetsplanering.

5.3.1. Trygghet i översiktsplanering

Umeå kommun (2018) belyser trygghetsproblematiken i relation till den fysiska miljön i sin översiktsplan. Staden måste växa samman till en sammanhängande enhet för att öka flödet av människor och verksamheter, vilket således skapar en ökad trygghetskänsla i staden. En viktig satsning för att öka tryggheten är att fokusera på att utveckla stadens offentliga rum och parker. Områden där människor rör sig under alla dygnets timmar, under alla årstider, är platser som är trygga för stadens invånare. Den fysiska miljön ska formas utifrån de som ska leva i staden. Platserna ska utvecklas för alla målgrupper, med olika behov, för att alla ska kunna vistas där på samma villkor. För att detta ska uppnås menar kommunen att samhällsplaneringen är ett viktigt redskap. Att vistas där många

andra människor är ökar känslan av att bli sedd, något som är viktigt för trygghetsfaktorn. Blandade stadsmiljöer och noga planerad lokalisering av servicefunktioner är viktiga funktioner att uppmärksamma. Kommunen framhäver även att det är viktigt att arbeta med trygghetsproblematik kopplat till kollektivtrafik samt gång- och cykelstråk. Nattetid kan grönytor och parker skapa en otrygghetskänsla. Det behövs därför tydliga stråkförstärkningar, genom exempelvis belysning och noggrant underhåll. Detta skapar huvudstråk som alla kan använda för en ökad känsla av trygghet. Nya områden och nyproduktioner måste även stabiliseras socialt. För att allt detta ska uppnås behövs det sektorsövergripande samordning och en tydlig planeringsstruktur. Kommunen menar att översiktsplanen är viktig då den kan ses som ett redskap för dialog med staten i fråga om de allmänna intressenas innebörd (Umeå kommun, 2018).

Västerås kommun (2017) beskriver hur översiktsplanen ska verka för att skapa fysiska förutsättningar för ett antal faktorer, däribland trygghet. Planeringen beskrivs som ett av de starkaste verktygen för att skapa trygghet i stadsmiljön genom att möjliggöra för mötesplatser och miljöer där det finns synliga människor dygnet runt. En annan faktor som lyfts är trygga gång- och cykelvägar. Inom trafiken kan konflikter uppstå mellan trafikslagen och kommunen argumenterar därför för en separering av dessa för att öka tryggheten. Att öka antalet som cyklar och går i staden argumenteras vara ett sätt att höja den generella tryggheten i stadsmiljön, främst för barnen, men även för alla andra. En annan aspekt som lyfts är att kvinnor upplever otrygghet i större utsträckning än män. Enligt studier visas det bero på en skevhet i jämställdheten inom stadsplaneringen och att detta därför behöver förbättras. Att öka attraktiviteten i stadskärnan lyfts även som en metod för en ökad trygghet. Genom fler och olika besökare i stadskärnan skapas trygghet. Idén om sammanlänkning av områden kan vara ett sätt för kommunen att öka tryggheten. Kommunen sätter också i översiktsplanen en riktlinje för att planeringen genom levande, överblickbara och befolkade stadsmiljöer ska bidra med förutsättningarna för ett tryggt samhälle (Västerås kommun, 2017).

I Jönköpings kommuns översiktsplan lyfts ett antal faktorer som anses viktiga för bland annat tryggheten. Det kan handla om fler verksamheter, arbetsplatser och utökad service i bostadsområden samt en jämnare fördelning av bostadstyper. Andra aspekter som diskuteras handlar om en variation i bebyggelsen och att planeringen av nya områden tar den framtida tryggheten i beaktning.

Jönköpings kommun diskuterar även skillnaderna mellan trygghet och säkerhet samt varför det är viktigt att behandla båda. Arbetet med trygghet föreslås kunna minska oro och mentala påfrestningar. Att väga samman både säkerheten och tryggheten beskrivs kunna ge förutsättningarna för att förebygga problem inom båda kategorier. Utformningsmässigt föreslås därför ett antal strategier för det trygga Jönköping. Dessa utgörs av översiktlighet, genomsiktlighet, orienterbarhet och tillgänglighet. Öppna ytor, god belysning och rörelse i området föreslås som viktiga aspekter att arbeta efter i planeringsarbetet. Rörelse i området är något som kan uppnås genom en blandad bebyggelse som ger människor anledning att vara där alla timmar på dygnet, såväl för boendet som för verksamheter, arbete och service. En annan faktor handlar om samverkan mellan kommunens förvaltningar och med andra aktörer som exempelvis kommuner, näringsliv, organisationer och andra samhällsorgan. Detta anses vara viktigt då det utöver utformning och planering finns flera fenomen som kan spela in för att skapa ökad en trygghet. I planen identifieras även fotgängare som en av de mer utsatta grupperna i förhållande till andra trafikslag. Trygghet i planeringen av gångstråk handlar därför om att alla ska kunna ta del av offentliga miljöer som är utformade för rörelse. Sett till mer praktiska trygghetsimplementeringar lyfts det upp att det finns en skev fördelning av upplevd otrygghet mellan könen. Kvinnor upplever i större utsträckning otrygghet än män. Samtidigt beskrivs det inte bara vara en kvinnofråga utan kan i stor utsträckning vara kontextbaserat och miljörelaterat. I detta diskuteras miljöer som är tomma på liv under vissa tider. Därför föreslås en strategi om sammanlänkning och förtätning som skulle kunna ge flera positiva utfall för att både skapa liv på platser samt en mer samlad närmiljö. Kommunen lyfter även rörelsen som en viktig faktor. Genom en minskning av avståndet kan fler resa kollektivt, cykla och gå. För att detta ska vara möjligt behöver

trygghetsperspektivet beaktas genom bland annat ökad belysning i anslutning till hållplatser och gångvägar (Jönköpings kommun, 2016).

Lunds kommun (2018a) beskriver trygghet som en känsla av att ha indirekt kontroll över sin vardag. När fler människor är i rörelse i stadsrummet ökar ofta trygghetskänslan. Att offentliga platser erbjuder aktiviteter och delaktighet har även positiv effekt på tryggheten. Platserna ska även vara anpassade till olika målgrupper med varierande behov och förutsättningar. Funktioner måste även införlivas som gör att staden befolkas under dygnets alla timmar. Kommunen menar att det genom stadsbyggandet är viktigt att se staden och tätorterna som ett nätverk av människor där det skapas goda förutsättningar för möten. När nya mötesplatser kommer till ökar inkluderingen, vilket leder till att samhället uppfattas som tryggare (Lunds kommun, 2018a). När staden växer och det byggs måste det ske sammanhängande för att skapa en integrerad miljö som är trygg samt överblickbar. Ställningstagandet är att bebyggelseutvecklingen hela tiden ska främja en ökad trygghet där funktioner som idag saknas ska ses över och kompletteras. Ett viktigt redskap är att utveckla befintliga huvudstråk samtidigt som det måste skapas förutsättningar för nya stråk som gör att människor väljer att vistas där. Att ha blandade funktioner i stadsbilden är även viktigt eftersom det skapar en större rörelse och ökad trygghet. Att prioritera fotgängare framför bilister ses som ett redskap för att skapa en mer inkluderande och tryggare stad (Lunds kommun, 2018b).

5.3.2. Tjänstemannaperspektivet

I intervjuer med tjänsteperson 1 och 2 på Helsingborgs stad (personlig kommunikation, 2021-03-04) diskuterades trygghet och det kommunala arbetet med dessa frågor. Svårigheterna med trygghetsarbetet blev en viktig diskussionsfråga. Tjänsteperson 1 lyfter lagstiftningen som en punkt där det hade kunnat ske förbättringar. Exempelvis är det inte lagstadgat att kommuner måste arbeta brottsförebyggande eller trygghetsgenererande. En fördel med att lagstadga

att kommuner ska arbeta brottsförebyggande hade varit att det bidrar med medel som gör att kommunen exempelvis skulle kunna engagera akademien och forskarna. Idag kostar det för mycket att knyta sig till ett universitet men om det hade varit lagstiftat hade det motiverat utgiften. Båda tjänstepersonerna beskriver att de har en gemensam tanke om att kunna hitta nya sätt att mäta trygghet och genom detta få en tydligare bild av vad som behöver göras för att öka invånarnas trygghetsupplevelse. Där hade forskningen kunnat hjälpa till mycket. De lyfter även att nästintill allt annat kommunalt arbete är lagstadgat och undrar därför om inte detta också hade kunnat vara det.

I övrigt lyfts även utmaningen att inte bara behandla trygghet som något kommunen applicerar i framkomsten av nya områden, utan även hanteringen och underhållet av redan existerande platser. Även om en plats planeras enligt vad som benämns som konstens regler, med bra sikt och bra flöden, kan det likväl innebära att platsen över tid tappar dessa karaktärsdrag och istället blir en plats där otrygghet skapas. Tjänsteperson 2 lyfter liknande aspekter och utvecklar att när det handlar om socioekonomiskt utsatta platser, kan det lätt bli att platserna inte utvecklas över tid. Detta är ofta kopplat till miljonprogramsområdena. Den stora omfattningen, antalet byggnader och stora grönytor bidrar till att den typen av planeringstradition kan kräva väldigt mycket underhåll som inte kan erbjudas idag. Tjänsteperson 2 förklarar att det därför är svårt att förbättra situationen i ett sådant område från att stå och förfalla. Förvaltningsperspektivet måste därför utvecklas genom exempelvis samverkan med både fastighetsföretag och invånare.

Tjänsteperson 1 lyfter faktumet att kommunen inte äger all mark där de vill utföra insatser och därför måste samverka med exempelvis fastighetsföretag. I vissa fall kan detta gälla stora områden. Kommunen arbetar för att få in ett större medborgarengagemang eftersom de aldrig kommer kunna erbjuda en tillräckligt stor mängd kontroll som gör att de kan skapa en trygg plats. Invånarna måste därför också bidra till att göra platsen levande.

En annan svårighet sett till lagstiftning som lyfts är kamerabevakning. Enligt Tjänsteperson 2 bidrar inte denna lagstiftning till att kommunen kan göra vad de önskar. I dagsläget är det strikt var kommunen får kameraövervaka och där försöker de få ut maximalt av tillstånden för att övervaka på de platser som är möjliga. Enligt Tjänsteperson 1 har allmänhetens syn på kamerabevakning förändrats och blivit mer tolerant, medan lagstiftningen för detta har inte hunnit följa med i de förändrade förväntningarna. Detta gör det svårare att bedriva det trygghetsarbete som kommunens invånare förväntar sig. En annan aspekt som går att knyta an till säkerhetskameran och utmaningarna gällande sekretess är brottsdata. Enligt Tjänsteperson 2 bedrivs ett arbete för att kommunen ska få ta del av polisens brottsdata vilket skulle bidra med en bättre lägesbild om utsatta platser och därmed ge en riktning på vart insatser borde riktas. I nuläget hålls denna data inom polisen och delas inte på en tillräckligt detaljerad nivå för att kommunen ska kunna arbeta med tryggheten kunskapsbaserat samt kostnadseffektivt. Då det påtalas att det verkar vara mycket utmaningar i det lagmässiga, förklarar Tjänsteperson 1 att eftersom kommunens arbete styrs av lagarna, som sätter ramarna, blir det tydligt att det finns en gräns för hur mycket de kan göra. Kommunen har arbetat systematiskt med frågorna i många år, men när begränsningarna blir tydliga synliggörs lagstiftningens utvecklingsmöjligheter.

Tjänstepersonerna menar att en ytterligare lagmässig svårighet finns inom PBL. Tjänsteperson 1 lyfter en erfarenhet där dialog fördes om att de inför nyetableringar skulle specificera kraven till kommande byggherre. Insikten blev att kraven aldrig kan överskrida vad lagen kräver utan extra krav kan bara ställas som önskvärda istället för som en förutsättning. I princip hade det kunnat innebära att en detaljplan upprättas i ett otryggt område där byggnationen samtidigt fortsätter på samma sätt.

I intervjun diskuteras vad som kan vara de viktigaste insatserna för att öka tryggheten i ett område. Sett till detta argumenterar tjänsteperson 2 för att själva processen att rusta upp eller designa om en plats inte är av största vikt. Istället bör

fokus ligga på vad som händer efter den processen. Tjänsteperson 2 förklarar att det påbörjats en implementering av begreppet "placemaking" som innebär att lokalsamhället engageras i skapandet av platser och att dessa tillskrivs en identitet. Det kan enligt tjänstepersonen vara svårt att komma undan den klassiska modellen "planera, bygga, förvalta". Det är därför få gånger som det genomförs ett projekt med extra medskapande och dialog inom lokalsamhället. Det blir därmed väldigt lätt att många projekt får ett "top-down" perspektiv.

Tjänstepersonen menar att det kan vara väldigt svårt, som expert inom sitt område, att lämna ifrån sig designprocessen. Samtidigt får experten väldigt sällan delta genom hela processen som kan pågå några år och innehålla gestaltning, projektering och till slut upphandling. Det kan vara svårt att få in medborgardeltagandet i ett större projekt. Medborgardeltagandet tenderar ofta att handla om mindre frågor som exempelvis plantering av blommor.

Sett till samverkansperspektivet förklarar tjänsteperson 2 att trygghetsarbetet sällan är en fråga där samverkan sker med andra aktörer utanför den egna kommunorganisationen. Tjänsteperson 2 beskriver dock att det finns några projekt där det är aktuellt. Ett sådant exempel är ett innovationsprojekt där en otrygg plats skulle förändras och där dialog förts med andra kommuner om deras liknande platser samt hur dessa har bearbetats. Genom detta kan olika lösningar testas i perioder. Detta tillvägagångssätt beskrivs dock inte alls vara standard. Det finns även andra projekt som utgår från samverkan. Ett exempel är ett projekt där kommunen skulle utveckla ett certifieringssystem, liknande ett miljöcertifieringssystem för en byggnad, med utgångspunkten på kvinnors otrygghet. Det finns vetenskaplig grund i att argumentera för att kvinnor är nyckeln till en trygg plats, men frågan är hur de skall lockas dit. Detta tog sin utgångspunkt i en frustration över att det inte skett en förändring i hur frågorna bearbetas och därför uppkom certifieringssystemet som skulle testas skarpt i tre städer. Samverkan sker dock främst mellan förvaltningarna i kommunen. Ett exempel på detta är "Art Street Helsingborg" där stadsbyggnadsförvaltningen och kulturförvaltningen samfinansierar projekt som verkar för flera syften, däribland trygghet. Andra förvaltningar där samarbete sker inom trygghetsfrågan kan vara

stadsledningen, Fritid Helsingborg, näringsliv och city-samverkan. I frågan om det finns utvecklingspotential avseende utökad samverkan ser Tjänsteperson 2 en möjlighet till förbättringar i uppstarten av nya samarbeten. Detta tenderar ofta att vara en långsam process. Det beskrivs kunna bero på en organisationskultur där det finns en svårighet för samarbete mellan avdelningar.

5.4. Forskningsperspektivet

För att bättre få förståelse över forskningsläget genomfördes en intervju med Uittenbogaard (personlig kommunikation, 2021-03-17). Uittenbogaard arbetar som samhällsplanerare hos stiftelsen Tryggare Sverige. I detta arbete har stiftelsen bland annat släppt en handbok inom projektet Bo Tryggt 2030 som behandlar konkreta riktlinjer gällande hur trygghets- och säkerhetsåtgärder kan involveras inom samhällsplaneringen. Utöver detta har Uittenbogaard forskat och doktorerat på KTH med fokus på bland annat trygghetsfrågor. Uittenbogaard framhäver att trygghet kretsar kring en interaktion mellan människor och den fysiska miljön, vilket är ett svårt ämne där det finns sällan konkreta svar på hur arbetet exakt bör gå till.

Uittenbogaard menar att det skiljer sig mycket åt gällande hur olika planeringsaktörer, på olika planeringsnivåer, arbetar med trygghet i Sverige idag. Mycket beror på den enskilda personen. I en del organisationer finns det personer som brinner för dessa frågor, vilket gör att organisationer arbetar mer med frågorna, medan i andra organisationer finns det inget tydligt fokus på frågan. Mycket styrs också av det politiska styret och direktiven som kommer uppifrån. På den statliga nivån har det lagts mer fokus på den fysiska miljöns relation till exempelvis trygghet de senaste åren. Regeringskansliet trycker mer på frågorna och har gett Boverket i uppdrag att utreda dessa mer, vilket bland annat lett till en rapport Boverket gett ut. Uittenbogaard framhäver dock att det sedan är upp till de lokala aktörerna, som kommunen, att vilja genomföra förändringar. Här skiljer det

sig mycket åt. Fastighetsutvecklare är också viktiga aktörer på den lokala nivån och de har den senaste tiden börjat arbeta mer med frågorna. En av anledningarna är att de boende, enligt undersökningar, anser att tryggheten är en av de viktigaste frågorna kopplat till sina bostäder. Fler och fler har börjat arbeta med den fysiska miljön samt utformningen av platser, något som skiljer sig från förr när det endast talades om sociala eller polisiära insatser. Uittenbogaard menar att framsteg görs men att det fortfarande är en lång väg kvar innan samhället kommit i mål med frågorna.

Sett till relationen mellan kunskapsläget inom trygghetsfältet och det praktiska utfallet menar Uittenbogaard att det med tiden blivit bättre med kunskap. Sett till det praktiska utfallet blir åtgärderna dock ofta snabbt genomförda och förhastade, utan ett långsiktigt tänk. Ett exempel på detta är att sätta upp belysning. Detta kan ha en positiv effekt på tryggheten, men att det finns viktigare insatser att genomföra. De enkla besluten tas oftast istället för att ha en gedigen och långsiktig plan. Det finns ett litet glapp mellan kunskapen och det praktiska utfallet, vilket kan bero på att alla planeringsaktörer inte har den djupgående kunskap inom trygghetsfrågan som behövs. Planeringsaktörer kan ha koll på olika åtgärder men sett till hur de ska implementeras kan det uppstå svårigheter. Detta gäller inte bara kommuner, utan även privata aktörer som arkitekter. Tryggheten finns i åtanke men utfallet styrs exempelvis mer av det estetiska. Detta kan bero på kunskapsbakgrunder och olika aktörers primära roller.

Utifrån vad som är det viktigaste att tänka på gällande trygghetsfrågor menar Uittenbogaard att det till stor del handlar om den aktuella platsen, dess kontext och situation. Detta kombinerat med den trygghetsmodell Tryggare Sverige tagit fram (se kapitel 3). Det är viktigt att ha en mix av människor där människorna måste kunna få påverka sin omgivning och situation. För att människor ska känna sig trygga och bekväma måste det finnas en känsla av kontroll. Att människor är delaktiga och bryr sig om området kan vara viktigt då det blir mer "ögon mot gatan". Platsen ska i grunden vara till för dess användare. Dock förtydligar Uittenbogaard att det måste finnas rätt förutsättningar för att engagemanget ska

leda till något långsiktigt positivt. Det är därför av yttersta vikt att platser byggs med rätt förutsättningar från början och att det sker en övergripande planering. Det går inte att bygga upp en plats utan en genomarbetad planering och tro att engagemang ska uppstå. Att ha lite sociala aktiviteter och insatser i området hjälper inte. Nyckeln är att skapa rätt förutsättningar från början och sedan kan engagemanget göra sitt.

Sett till rollfördelning och ansvar tänker Uittenbogaard att kommunen är den viktigaste aktören som ska driva frågorna. Kommunen måste dock backas upp från statligt håll vad gäller exempelvis resurser och kunskap. En viktig aktör är också fastighetsföretagen som kan påverka. Det finns även ett ansvar på de enskilda individerna, vilket ofta glöms bort. Sett till den regionala nivån kan regionerna tänkas vara en viktig plattform för att dela kunskap och erfarenheter kommuner sinsemellan. På den regionala nivån finns det nu en brottsförebyggande samordnare från Länsstyrelsen som ska ha en regional lägesbild och kunna hjälpa olika kommuner med frågorna.

I diskussionen om hinder och utmaningar för att arbeta med trygghetsfrågan menar Uittenbogaard att processen i sig är en utmaning. Det finns inga direkta krav på att arbeta med trygghetsfrågan och ett exempel är att "trygghet" inte finns inskriven i plan- och bygglagen. Det finns inga hinder för att arbeta med frågan, men det finns heller inga incitament för att göra det. Detta gör att det heller inte finns några tydliga direktiv eller beskrivningar för hur aktörer ska arbeta med frågorna. Det måste till mer konkreta åtgärder istället för att enbart fokusera på begreppet "hållbart". En annan utmaning i processen är att insatser sällan följs upp eller att effekterna mäts. Då blir det svårt att undvika att göra saker fel igen. Det måste tillkomma ett ökat fokus på att följa upp och mäta effekter, samt hitta ett bättre strukturerat arbetssätt i de här frågorna. Trygghet påverkar många olika frågor och ansvarsområden vilket är en utmaning att samordna. Att samla allt inom samma område hade kunnat underlätta arbetet.

Slutligen menar Uittenbogaard att den lokala kontexten är viktig och att det därför är svårt att ta fram exakta åtgärder för alla olika platser. Det finns dock några tydliga utgångspunkter eller förändringar, som kan skapa en bättre situation, vilket kan ske inom själva processen eller rollfördelningen. Det är viktigt för involverade aktörer att få en klarhet över sin roll vilket ökar möjligheten att kunna förhålla sig till frågorna samt veta vad som kan göras. Exempelvis vet inte alla kommuner eller fastighetsutvecklare vad de själva kan göra. Att även undersöka hur mer konkreta säkerhetsåtgärder påverkar den upplevda tryggheten är viktigt och är en kunskapskälla som kan förbättras.

6. Analys och diskussion

I analysen tolkas, jämförs, förklaras och kontrasteras studiens empiriska material gentemot den tidigare forskning som lyfts. Strukturmässigt delas detta in i två delar där den första fokuserar på konkreta trygghetsfrämjande insatser och den andra delen lyfter planeringens möjligheter, gränser, påverkan och organisering kring trygghetsarbetet. Den första delen är indelad i delkapitel gällande övergripande teman medan den andra delen presenteras som en längre sammanhängande text där alla teman kontinuerligt korrelerar.

6.1. Trygghetsfrämjande insatser

En kort överblick över den insamlade empirin konstaterar att det finns en relativt god kunskap, på de olika planeringsnivåerna, gällande vad som behövs göras för att öka tryggheten, om en jämförelse görs med det teoretiska ramverket och den tidigare forskningen. Detta trots att Boverket (2019a) menar att kunskapsläget är begränsat och att det finns en brist på utbildning hos planeringsaktörer. En möjlig förklaring till detta, enligt tjänstepersonen på Region Skåne (personlig kommunikation, 2021-03-22), kan vara att det finns ett glapp mellan kunskapen, som framför allt akademien tar fram, och det praktiska arbetet ute i verkligheten.

6.1.1. (Semi)privata och (semi)offentliga rum

Jacobs (1961) kategorier berör relationen mellan privat och offentligt rum, att det måste finnas "ögon" ut mot olika platser för att öka överblickbarheten och vikten

av ett flöde av människor på olika platser. Utifrån studiens resultat finns det starka indikationer på att denna kunskap finns hos de olika planeringsaktörerna. Trots att dessa teorier togs fram för över sextio år, sett till när denna studie skrivs, verkar de vara av samma relevans idag. Umeå kommun (2018), Västerås kommun (2017), Jönköpings kommun (2016) och Lunds kommun (2018a-b) och dess översiktsplaner behandlar alla Jacobs tankegods på liknande sätt, där det finns en medvetenhet om offentliga platserns viktiga funktion. En kategori som dock skulle kunna förbättras ute i kommunerna berör relationen mellan privat och offentligt rum. Detta korrelerar med Gehls (2010) tankar om mötet i mellanrummen mellan privata och offentliga platser, där det måste finnas mjukare gränser vilket kan ses som semiprivata och semioffentliga platser. Enligt Bennetts, Soebarto, Oakley & Babie (2017) är detta viktigt för att rummet ska kännas "försvarbart" för människorna som vistas där och tydligare gränsdragningar förstärker detta. Uittenbogaard et al. (2018) pratar om att stadsbilden måste vara *tydlig*, där relationen mellan privat och offentligt rum måste bli skarpare, vilket gör att de semioffentliga och semiprivata rummen har en viktig roll. Det är stort fokus på de offentliga platserna i översiktsplanerna, men att människor får en känsla av vad som är privat och vad som är offentligt är av samma vikt för att öka tryggheten. Dessa gränsdragningar är viktiga för människans upplevelser. Enligt Lynch (1964) måste stadsmiljön vara läsbar för att kunna skapa en form av emotionell trygghet, vilket väl stämmer in på detta. Lynch menar att en sorts motsatt rädsla eller otrygghet kan uppstå om den fysiska miljön är svår att känna igen sig i. Region Skåne (2016) behandlar dessa gränsdragningar mellan privata och offentliga rum vilket ger en indikation på att de skulle kunna fungera som en kunskapsförmedlare till kommunerna, även om detta bara är ett litet exempel i ett större sammanhang. På den statliga nivån är det Boverket (2019a) som är kunskapsmyndighet för dessa frågor och har en viktig roll för att kunskapen ska spridas ner i planeringshierarkin. På den regionala nivån, där även Länsstyrelsen ingår, är det mycket fokus på folkhälsan, vilket är logiskt med tanke på att det utgör en del av deras politiska uppdrag. Även här finns det stor kunskap, om bland annat Jacobs, Gehls och Lynchs tankar. Här finns också en större insikt om hur just samhällsplaneringen, men den fysiska utformningen som redskap, kan

vara viktigt för att förbättra tryggheten och således folkhälsan. Gehls tankar om aktiviteter på offentliga platser, att skapa aktiviteter utifrån människans behov och att samhällsplaneringen måste få människor att mötas verkar vara en stark inspirationskälla för alla planeringsaktörer, på de olika planeringsnivåerna, utifrån empirin. Att människan ska vara i fokus är ett återkommande tema och likaså att möjliggöra för aktiviteter.

6.1.2. Trygghetskategorier

Uittenbogaard, Ahlskog & Grönlund (2018) och stiftelsen Tryggare Sveriges modell för att öka tryggheten, utifrån några nödvändiga kategorier, stämmer även väl in på vad planeringsaktörerna anser vara viktigt, utifrån studiens insamlade empiri. Aspekter som kretsar kring *gestaltning, mix av funktioner, mix av människor, tydlighet, social kontroll, belysning, skalskydd* och *förvaltning* är även de huvudkategorier som empirin behandlar utifrån studiens tematisering. Ett exempel på detta är att tjänstepersonerna på Helsingborgs stad (personlig kommunikation, 2021-03-04) lyfter vikten att inte bara behandla trygghetsaspekten vid planering av nya områden utan att det måste ingå i underhållet av redan existerande platser, vilket går att applicera på *förvaltning*. Att majoriteten av dessa kategorier behandlas i den insamlade empirin ger ännu en indikation på att mycket kunskap finns hos de olika planeringsnivåerna. Den kategorin som stiftelsen Tryggare Sverige tagit fram, och något som inte behandlas särskilt mycket på de olika planeringsnivåerna, är *information*. Då trygghet är en subjektiv känsla påverkas människor av informationen de tar in. Det kan exempelvis handla om medierapportering. Denna kan tendera att ta upp faktorer som påverkar trygghetskänslan negativt. Planeringsaktörer har därför en viktig roll i att skapa en nyanserad bild över situationen genom att exempelvis belysa fakta och forskning vilket ökar tydligheten över situationen samt tryggheten. Att ha realtidsinformation om en plats samt informera om trygghetsskapande projekt kan vara konkreta redskap planeringsaktörer kan ta till, vilket inte verkar vara det primära fokuset i dagens situation.

6.1.3. Den lokala kontexten

Trots att det finns några övergripande teman och kategorier för att öka tryggheten menar Uittenbogaard et al. (2018) att dessa hela tiden måste anpassas efter plats, situation, tid och avsikt. Den lokala kontexten och kunskapen är således lika avgörande för utfallet. Enligt Ceccato et al. (2019) blir därför den kommunala planeringsnivån extra viktig eftersom det är här den lokala kunskapen finns samt där den ska implementeras. Detta går även att koppla samman med Lynchs (1964) tankar gällande läsbarhet. Att känna igen stadens delar och att organisera dessa i ett sammanhängande mönster kan tänkas kräva ett slags lokalt kunnande. Detta styrks av tjänsteperson 1 på Boverket (personlig kommunikation, 2021-03-09) som menar att trygghet är en subjektiv känsla och att en av de viktigaste åtgärderna därför är att fokusera på den särskilda platsen. Tjänstepersonen menar också att kommunerna innehar en nyckelroll sett till det praktiska utfallet. Enligt Lynch (1964) är det invånarna som skapar samband och innebörd på en plats. Att involvera invånarna i planeringsprocesserna kan därför tänkas vara en nödvändighet för att få det bästa utfallet. Detta är något som alla studiens intervjupersoner lyfter som viktigt. Tjänstepersonerna på Helsingborgs stad (personlig kommunikation, 2021-03-04) menar att de hela tiden arbetar för att få in ett medborgarengagemang gällande trygghetsfrågor. För att situationen ska förbättras förtydligar de att det även krävs nya metoder att mäta trygghet på för att få en djupare förståelse gällande vad som behöver göras på den lokala platsen.

6.1.4. Säkerhetsåtgärdernas påverkan på trygghet

Att trygghet och säkerhet är två olika fenomen, men ändå påverkar varandra, är något studien belyst. Att planeringsaktörer idag arbetar mycket med säkerhetsåtgärder är även något som tagits upp, trots studiens avgränsning till trygghetsaspekten. Ett exempel på korrelationen mellan de olika fenomenen är att Boverket (2019a) och tjänstepersonerna på Helsingborgs stad lyfter att kameraövervakning är en säkerhetsåtgärd för att beivra brott men även något som

påverkar den upplevda tryggheten. För att kameraövervakning ska få positiva effekter på tryggheten behövs det dock göras ihop med andra trygghetsskapande åtgärder. Enligt Bennetts, Soebarto, Oakley & Babie (2017) är Crime Prevention Through Environmental Design (CPTED) ett slags redskap som handlar om att öka säkerheten genom den fysiska utformningen av miljön. Den fysiska utformningen av miljön påverkar även tryggheten. Bennetts et al. (2017) menar att installation av kameror och belysning kan ha en positiv inverkan på tryggheten men inte något avgörande för det praktiska utfallet. Att utgå från människans behov är mer avgörande. Ett välanvänt område är ett tryggt område. Det kan handla om att möjliggöra för aktiviteter, ha en kännedom om den lokala omgivningen och att ha välskötta platser. Detta är även något de olika planeringsaktörerna, på de olika planeringsnivåerna, slagit fasta. Säkerhetsåtgärderna kan inte behandlas separat från trygghetsåtgärderna. Enligt Uittenbogaard (personlig kommunikation, 2021-03-17) finns det idag en kunskapsbrist hos planeringsaktörer gällande *hur* konkreta säkerhetsåtgärder påverkar tryggheten och är en kunskapskälla som måste förbättras.

6.2. Planeringens gränser och möjligheter

Om kunskapen som finns är relativt god och tankarna gällande hur problemen kan lösas existerar, varför blir det praktiska utfallet då inte alltid som önskat? Sett till planeringsnivåerna diskuterar både Larsson & Emmelin (2016) och en rad av tjänstepersonerna, från studiens insamlade empiri, hur det finns ett gap mellan intention och faktiskt utfall i arbetet med trygghetsfrågor. Det finns starka intentioner för att arbeta för en ökad trygghet men någonstans på vägen får det inte dess tilltänkta utfall. Enligt Uittenbogaard (personlig kommunikation, 2021-03-17) går det att se en planeringshierarki där de övre planeringsnivåerna i form av Boverket lyfter frågorna men att det sedan är upp till de lokala aktörerna att tolka detta och genomföra åtgärder. Dessa beskrivs ofta vara snabbt och hastigt genomförda utan ett långsiktigt perspektiv. Larsson & Emmelin (2016) menar att gapet mellan intention och utfall styrs av hur samspelet mellan de olika nivåerna

och hierarkierna i planeringssystemet ser ut. I detta kan det uppstå målkonflikter och meningsskiljaktigheter mellan de olika planeringsnivåer. Ett exempel som lyfts av tjänstepersonen på Region Skåne (personlig kommunikation, 2021-03-22) är att en nationell målsättning om att snabbt bygga bort bostadsbristen kan motsätta sig det lokala långsiktiga sociala perspektivet på stadsutvecklingen där trygghetsaspekten får utredas och ta plats. Det finns fler exempel där andra utomstående aktörer kan påverka en kommunal aktör att bortse från deras egentliga målsättning. Tjänstepersonen på Region Skåne poängterar även det faktum att förutsättningarna skiljer sig mellan olika kommuner. En del kan inte bortse från resurserna de har tillhanda eller allmänhetens krav på bostadsbyggande trots att det inte alltid är det bästa långsiktiga alternativet. Samtidigt förklarar Uittenbogaard att aktörsperspektivet också är viktigt att ha med sig då benägenheten att arbeta med frågorna skiljer sig mellan aktörer. En del kommuner arbetar mycket med trygghetsfrågor medan andra inte behandlar dem alls. Detsamma gäller aktörer inom samma planeringsnivå.

Ur detta går det att identifiera ett tolkningsutrymme för trygghetsfrågan som både kan vara positivt och negativt. Enligt tjänstepersonen på Region Skåne (personlig kommunikation, 2021-03-22) går det att lyfta tolkningsutrymmet som grundläggande för att kunna differentiera mellan kommuners olika kontexter och behov. Detta stämmer överens med vad som sägs av tjänstepersonerna på Boverket (personlig kommunikation, 2021-03-09) som menar på att det redan finns en frihet att arbeta med trygghetsfrågor. Införandet av ännu fler krav, i en redan överfylld lag som plan- och bygglagen, skulle kunna bli mer problematiskt än nyttigt. Det finns idag inget lagstadgat krav att arbeta med trygghetsfrågan inom plan- och bygglagen. Tjänstepersonerna på Boverket menar att ett krav på att arbeta med trygghet inom lagen inte hade gjort någon skillnad. Det finns för många allmänna intressen, som exempelvis trygghet, för att implementera alla i lagstiftningen. Detta får medhåll av Boverkets jurister. Det finns heller inga hinder för att arbeta med trygghetsfrågan inom lagens ramar idag. Uittenbogaard och tjänstepersonen på Region Skåne är av en lite annan uppfattning. Uittenbogaard håller med om att det inte finns några hinder för att arbeta med

frågan, men heller inga incitament. Det gör att det inte finns några tydliga beskrivningar eller direktiv för hur planeringsaktörer ska arbeta med frågorna. Tjänstepersonen på Region Skåne menar även att trygghetsaspekten skulle kunna införlivas i lagstiftningen då det aldrig kan vara negativt att vara extra tydlig. Trots den tyngd trygghetsaspekten har i det dagliga samtalet uteblir ofta de nödvändiga åtgärderna, vilket gör att förändringar lagstiftning är något som bör övervägas. Tjänstepersonen på Länsstyrelsen Skåne (personlig kommunikation, 2021-03-19) efterlyser också en tydlighet från lagens sida men förtydligar att det också kan vara problematiskt att tvinga till en förändring då olika frågor kan stå emot varandra. Tjänstepersonen på Region Skåne menar att ett annat verktyg, utanför lagstiftningen, hade kunnat vara olika former av konsekvensbeskrivningar som skulle kunna ha en styrande effekt. För att detta ska vara möjligt krävs det dock fungerande verktyg och modeller. Detta är något som även tjänstepersonerna på Helsingborgs stad (personlig kommunikation, 2021-03-04) lyfter då de menar att nya sätt att mäta trygghet är ett måste för att få en lägesbild över situationen och genom detta kunna implementera rätt verktyg eller åtgärder.

Många av studiens tillfrågade efterfrågar starkare direktiv kring trygghetsarbetet och att detta måste styras tydligare från de högre planeringsnivåerna. Enligt Larsson & Emmelin (2016) kan en ovilja från staten att sätta upp ramarna för arbetet leda till att tolkningsutrymmet blir för stort. Ett redskap för staten att påverka trygghetsarbetet är genom de många lagar som berör planprocessen. Att effektivt införliva trygghetsaspekten i lagstiftningen är något som kan visa sig vara svårt och problematiskt enligt Larsson & Emmelin. Studiens insamlade empiri visar på att både kommunala och regionala aktörer gärna ser en utökad implementering av trygghetsperspektivet, både som ett incitament för att arbeta med frågan och som en tvingande åtgärd.

Att det behövs en stärkt kunskapsdelning är även något som lyfts av flera intervjupersoner, däribland forskaren Uittenbogaard och tjänstepersonerna på Länsstyrelsen samt Region Skåne. Uittenbogaard argumenterar för att en del planerare inte har den djupgående förståelse för trygghetsfrågan som behövs och

att en utökad delning av kunskap därför skulle vara gynnsam. På statlig nivå finns det enligt tjänstepersonerna på Boverket (personlig kommunikation, 2021-03-09) flera myndigheter, som de själva och BRÅ, som arbetar med att förmedla kunskap till den regionala och lokala nivån. Samtidigt förtydligar de att Boverket är en mindre myndighet och att resurserna därför måste prioriteras. I detta prioriteras regeringsuppdragen, vilket leder till att de sällan kan hålla sig uppdaterade på nyheter inom trygghetsfältet till den grad de önskat. I den mån det sker kunskapsutveckling kan ibland den regionala samt lokala nivån även delta för att vara med och utveckla kunskapen. Samtidigt lyfter tjänstepersonen från Region Skåne (personlig kommunikation, 2021-03-22) att kunskapen ofta kommer från akademien och därför kan sakna en direkt anknytning till det praktiska arbetet.

En viktig aspekt inom den hierarkiska planeringen är samspelet mellan aktörer. Högström (2019) menar att organisationen och processen bakom planeringen kan stärkas för att förbättra förutsättningarna för ett kunskaps- och kompetensutbyte inom hela planeringsfältet. I dagens planeringshierarki ligger makten för åtgärderna främst hos kommunen. Enligt Ehinger Berling (2006) berör dock vissa frågor i dagens samhälle större områden än det kommunala. En möjlighet som lyfts är den regionala planeringen som skulle kunna vara en brygga mellan den övergripande statliga nivån och den lokala nivån. Det går därmed att diskutera huruvida en annan ansvarsfördelning mellan planeringsnivåerna är något som bör övervägas. Tjänstepersonerna på Helsingborgs stad (personlig kommunikation, 2021-03-04) beskriver att det redan finns ett antal samarbeten gällande trygghetsfrågan som kommunen deltar i och som involverar flera kommuner. Det sker dock sällan några större samarbeten utanför den egna organisationen. Det förekommer redan trygghetsarbete hos både Länsstyrelsen och regionen. I dagsläget utgörs detta arbete främst enligt tjänstepersonerna på Region Skåne och Länsstyrelsen Skåne av rådgivning samt stöd. Även om regionplanerna inte blir bindande kan den erbjuda nya möjligheter att främja trygghetsarbetet som en brygga mellan de olika planeringsnivåerna.

Den hierarkiska planeringen kan ses som ett ramverk för hur planeringen fungerar och för att diskutera rollfördelningar i ett system. Utöver detta finns det dock andra aktörer som bör uppmärksammas för dess möjliga betydelse sett till trygghetsarbetet. Tjänstepersonen på Region Skåne lyfter att fastighetsföretagen, som nära samarbetar med framför allt kommuner, är ett exempel på en aktör som bör ha ett intresse i att arbeta med trygghetsfrågan. Ett tryggt bostadsområde beskrivs ha lägre kostnader för skadegörelse och färre omflyttningar. Något som efterfrågas av tjänstepersonerna från Helsingborgs stad är en kunskapsdelning inom den lokala nivån (personlig kommunikation, 2021-03-04). Att olika aktörer inom samma nivå har olika perspektiv och därmed kunskap som skiljer sig kan vara en styrka om denna delas. Ett exempel som lyfts är ett starkare samarbete med polisen där de båda delar sin kunskap vilket hade varit förmånligt för båda parter för att kunna förbättra tryggheten.

Enligt Ceccato et al. (2019) finns det några konkreta åtgärder att genomföra på den statliga nivån med utgångspunkt att verka för en ökad trygghet. Det handlar om att skapa tydligare riktlinjer gällande dessa frågor. Utöver lagstiftning, där förändringar inom plan- och bygglagen är ett exempel, föreslås även ett nationellt certifieringssystem. Tjänstepersonen på Länsstyrelsen Skåne (personlig kommunikation, 2021-03-19) menar att det idag finns en avsaknad av incitament för att arbeta med frågorna och efterlyser också tydligare riktlinjer. Detta är något som tjänstepersonerna på Helsingborgs stad (personlig kommunikation, 2021-03-04) även lyfter upp. Ett exempel kan vara att ha ett miljöcertifieringssystem för en byggnad med exempelvis kvinnors trygghet i fokus. Detta ska utformas utifrån vetenskapliga grunder. Tjänstepersonen på Region Skåne (personlig kommunikation, 2021-03-22) trycker också på att det praktiska arbetet, främst ute i kommunerna, måste bli bättre styrt från statligt håll genom lagstiftningen. Utöver lagstiftning menar tjänstepersonen att olika former av konsekvensbeskrivningar kan fungera som ett styrande redskap. Exempel som lyfts är folkhälsokonsekvensbeskrivningar eller sociala konsekvensbeskrivningar. För att detta ska lyckas måste det finnas tydliga modeller och verktyg samt en vilja från politiken, vilket påverkar genomslagskraften. Ett exempel på en modell

är den Uittenbogaard, Ahlskog & Grönlund (2018) tagit fram för stiftelsen Tryggare Sverige. Den berör olika kategorier som är viktiga att tänka på för att öka tryggheten utifrån ett samhällsplaneringsperspektiv. Trygghetsmodellen ska ses som ett konkret redskap och ett första steg mot en trygghetsskapande samhällsplanering. Det är en övergripande modell som måste anpassas efter den lokala kontexten.

Ett nyckelbegrepp som lyfts av Ceccato et al. (2019) är samverkan. De olika planeringsnivåerna ska kunna hjälpa varandra i processen mot en ökad trygghet. Detta är något flera tjänstepersoner lyfter upp som något de gärna ser förbättringar inom. Tjänstepersonerna på Boverket förklarar att de samverkar till den utsträckning som deras resurser tillåter men att det inte finns tid att samtala med alla kommuner eller regioner (personlig kommunikation, 2021-03-09). Tjänstepersonerna från Region Skåne och Länsstyrelsen Skåne trycker på att det inte finns utrymme för att gå utanför de givna uppdragen och jobba med andra riktlinjer inom planeringen. Samverkansrollen utgörs därför framför allt av att föra vidare kunskap och att se till att nuvarande riktlinjer från statligt håll följs. Tjänstepersonerna på Helsingborg förklarar även att det från deras perspektiv sällan sker samverkan utanför den egna organisationen (personlig kommunikation, 2021-03-04). Enligt Ceccato är det en bit kvar tills "top-down"-modellens idéer gällande kunskapsspridning och stöd fungerar i den mån som är att önska.

I en tid då hållbarhetsdiskursen ständigt är aktuell behövs det hela tiden nya utvecklingsprocesser och metoder för att begreppet inte ska urholkas. Om trygghet primärt går att koppla till den sociala hållbarhetsfaktorn behövs det också en förbättrad förståelse för hur andra faktorer kopplat till social hållbarhet påverkar tryggheten. För precis som tjänstepersonen från Region Skåne (personlig kommunikation, 2021-03-22) förtydligar är trygghet en aspekt som inte ska behandlas enskilt, utan den måste hela tiden integreras med andra faktorer som påverkar utfallet. Enligt Uittenbogaard (personlig kommunikation, 2021-03-17) går det inte enbart att fokusera på begreppet "hållbarhet" utan det måste till en

övergripande förståelse för att kunna sätta in konkreta åtgärder som gör skillnad. Ett exempel är att bättre knyta samman den fysiska planeringen med social hållbarhet för att exempelvis öka tryggheten (Region Skåne, 2016). Hållbarhet är ett brett begrepp och genom analys av hur olika hållbarhetsfaktorer påverkar varandra kan den verkliga skillnaden i praktiken ske. Boverket (2019a) redogör för att begreppet "social hållbarhet" ska innefatta trygghetsperspektivet inom exempelvis plan-och bygglagen. Den stora frågan är om "hållbarhet" är tillräckligt eller om planeringens möjligheter kan förbättras genom tydligare riktlinjer och spetsigare vägledning.

7. Slutsatser

I slutsatsen besvaras studiens frågeställningar kortfattat och konkret. Vidare sammanfattas, generaliseras, motiveras och ifrågasätts studien, där vi som författare även tar ställning och blickar framåt. Slutsatsen avslutas med en reflektion gällande viktiga aspekter denna studie inte behandlat tillräckligt och förslag på vidare forskning.

7.1. Trygghetsfrämjande planering idag

Hur behandlas trygghetsfrämjande insatser inom planeringen, på och mellan de olika planeringsnivåerna, i Sverige idag? Genom analys av den hierarkiska planeringen i Sverige idag går det tydligt att se hur ansvarsfördelningen av trygghetsfrämjande insatser är strukturerad inom planeringen samt hur rollfördelningen är upplagd mellan de olika planeringsnivåerna.

Sett till den statliga planeringsnivån är det primärt myndigheterna Boverket och Brottsförebyggande rådet som arbetar med trygghetsfrågorna. Boverket fokuserar främst på tryggheten i relation till den fysiska miljön medan Brottsförebyggande rådet integrerar trygghet i ett större perspektiv där det brottsförebyggande arbetet är deras primära ansvarsområde. Utifrån denna studies resultat och analys går det att se att kunskapsnivån i de här frågorna är hög på den statliga nivån. Det finns således en god förståelse för vilka insatser som behövs för att det ska ske en trygghetsökning. De statliga myndigheternas roll är idag att ta fram kunskap och ge vägledning, där olika riktlinjer är ett konkret verktyg, till de andra

planeringsnivåerna. Den stora utmaningen idag är att myndigheternas resurser är begränsade och att de primärt måste fokusera på de politiska uppdragen de får. Vilka politiska frågor som är prioriterade påverkar således vilka insatser som genomförs. De konkreta redskap den statliga nivån idag har, både från myndigheternas och politikens sida, för att påverka trygghetsarbetet i praktiken, är lagstiftning, kunskapsspridning och styrningsinstrument.

På den regionala nivån finns inget konkret uppdrag om att arbeta specifikt med trygghetsplanering. Regionerna har istället ett folkhälsouppdrag där trygghetsaspekten kan integreras. Utifrån studiens resultat och analys besitter den regionala nivån stor kunskap om trygghetsfrågor. Utfallet, det vill säga hur kunskapen omsätts i praktiken, styrs främst av de politiska direktiv regionen får men även av den individuella faktorn, då en del tjänstepersoner lägger större vikt vid dessa frågor och arbetet får större genomslagskraft. Hur olika regioner arbetar med trygghetsfrågor kan därför variera. Region Stockholm har en regionplan som behandlar trygghetsaspekten, vilket kan ses som en brygga mellan den statliga och kommunala planeringsnivån. Då trygghetsaspekten kan sträcka sig över kommungränserna kan den regionala nivån även ses som en samlande aktör. Region Skåne måste enligt lag också ta fram en regionplan och i denna finns förhoppningar om att trygghetsaspekten ska integreras även om kärnan i planen fokuserar mer på andra aspekter. Regionen har exempelvis börjat arbeta mer med den fysiska miljöns påverkan på människan. Länsstyrelsen är statens förlängda arm ute i regionerna och länen. Länsstyrelserna har idag en brottsförebyggande samordnare som primärt arbetar med det brottsförebyggande arbetet men i detta ingår även trygghetsfrågor. I dagsläget är det inte helt klart hur frågan skall implementeras i länsstyrelsernas uppdrag. Deras övergripande uppgifter är annars att sprida kunskap, vara samordnare och stöttepelare till kommunerna samt se till att de statliga direktiven följs.

Oavsett i vilken utsträckning som den statliga och regionala planeringsnivån arbetar med trygghetsaspekten är det primärt på den kommunala nivån som det praktiska arbetet utförs och måste fungera som bäst. Ju mer samarbete det finns

med de övriga planeringsnivåerna, desto mer understöd kan kommunerna få i sitt praktiska arbete med trygghet. Kommunerna måste också följa lagstiftning som den statliga nivån tar fram. Kommunerna har idag ett kommunalt planmonopol vilket gör att de exempelvis kan ställa krav på trygghetsåtgärder vid framtagande av en ny detaljplan. Genom översiktsplanen kan de också diktera villkoren för i vilken riktning planeringen ska gå och vilka frågor som ska vara prioriterade. Trots makten som det kommunala planmonopolet medför är det kommunala arbetet hela tiden beroende av andra aktörer. Det kan exempelvis handla om fastighetsföretag som ibland har andra viljor och då kan det hända att kommunen får ge efter. En av de viktigaste faktorerna för att öka tryggheten är att arbeta platsspecifikt och dra nytta av den lokala kunskapen. Då kommunen verkar i det lokala sammanhanget besitter de också den största kunskapen vilket gör att de har ett stort ansvar att nyttja denna. Trots detta skiljer det sig mycket mellan kommuner gällande i vilken utsträckning de arbetar med frågan. En del kommuner fokuserar mycket på frågan medan andra behandlar den i ringare omfattning. Att samverka inom den kommunala nivån ses idag också som en nyckelfaktor för bästa resultat. Då trygghet är ett mångsidigt begrepp och inte ska ses som en enskild mekanism är det viktigt att olika kommunala förvaltningar integrerar den i det övergripande och tvärsektoriella arbetet.

Slutligen går det att konstatera att korrelationen mellan planering, gestaltning och förvaltning inte alltid går ihop idag sett till trygghetsaspekten. Det kan bero på att olika tidsperspektiv krockar där olika utredningar pågår samtidigt som det byggs, vilket påverkas av att olika utmaningar står emot varandra som exempelvis att bygga bort bostadsbristen kontra att öka tryggheten. Att hela tiden bygga nytt samt planera för nya insatser är inte en realistisk lösning utan det behövs även bättre förvaltningsmodeller för att förändra den nuvarande situationen. En annan viktig sak att ta med sig är att, trots stor kunskap gällande trygghetsinsatser, dominerar ofta mer konkreta säkerhetsåtgärder det praktiska utfallet. Det behövs därför förbättrad kunskap gällande *hur* konkreta säkerhetsåtgärder även påverkar tryggheten.

Hur behandlas trygghetsfrämjande insatser inom planeringen, på och mellan de olika planeringsnivåerna, i Sverige idag?

Statlig nivå:

- God kunskapsnivå
- Ger kunskap och vägledning till övriga planeringsnivåer
- Myndigheternas resurser idag begränsade – måste fokusera på de politiska uppdragen
- Lagstiftning, kunskapsspridning och styrningsinstrument för att påverka utfallet.

Regional nivå:

- God kunskapsnivå
- Inget specifikt trygghetsuppdrag
- Kan integrera trygghet i sitt folkhälsouppdrag
- Arbetet varierar mellan olika regioner
- Länsstyrelsen: Sprida kunskap, samordnare och stöttepelare till kommuner inom regionen/länet.

Kommunal nivå:

- God kunskapsnivå
- Praktiska arbetet utförs
- Kommunalt planmonopol
- Drar nytta av lokal kunskap
- Kan prioritera vilka frågor som är viktiga

Figur 3. Sammanfattning av slutsats (Egen illustration)

7.2. Framtidens trygghetsplanering

Hur kan planering på, och mellan, de olika nivåerna främja en ökad trygghet i Sverige? Från denna studies resultat går det att plocka fram ett antal teman som lyfts upp angående förbättringar av den nuvarande praktiken. Kunskap är en grundläggande faktor i trygghetsarbetet men det finns enligt resultatet även flera andra konkreta åtgärder som kan förbättra situationen. I fråga om kunskapsspridningen, där större institutioner verkar för att förmedla kunskapen till andra aktörer, och en praktik där akademien välkomnas in för att kunna delta i framtagandet av kunskap, finns en stor utvecklingspotential. Genom detta lyfts även möjligheten till nya mått på trygghet och nya verktyg för att kunna mäta

samt ta sig an frågan bättre. Ett annat perspektiv som lyfts är medborgares påverkan och den platsspecifika kunskapen. Det finns inga mirakellösningar för att förbättra tryggheten, utan det handlar till stor del om att arbeta processorienterat genom att göra den inkluderande för medborgare som bor och verkar i områdena, samtidigt som platsens unika karaktär tas i beaktning. Olika platser skiljer sig åt och existerar i olika kontexter vilket gör att lösningarna för trygghetsplaneringen måste beakta den unika kontexten. Ser vi till konkreta trygghetsåtgärder är relationen mellan privat och offentligt rum något som kan förbättras. Att fokusera på de semiprivata och semioffentliga ytorna, som kan ses som en slags gråzon, är något som saknas i dagens situation och något som kan förbättra människors upplevelser i framtiden. Att människor kan läsa av sin miljö är en viktig aspekt. Även att planeringsaktörer kan ge bättre information om den faktiska situationen bedöms vara viktigt för framtiden med tanke på andra alternativa informationskanaler och dess påverkan på den upplevda tryggheten.

Samverkan och incitament är även grundteman som behöver förbättras inför framtiden. Samverkan både mellan planeringsaktörer och med andra involverade aktörer, som exempelvis fastighetsföretag, kan förbättras genom en mer gemensam målsättning. Detta kan exempelvis handla om gemensamt fastställande av krav på vissa trygghetsinsatser. Det finns idag samverkan mellan aktörerna men den tenderar att ibland brista. I detta behövs det starkare incitament för att trygghetsfrågan ska tas på större allvar och få bättre genomslag i praktiken. Det kan vara genom de många lagar som redan styr samhällsplaneringen, samt konsekvensbeskrivningar eller certifieringar, men även tydligare insikter om de stora vinster som finns i ett tryggt samhälle, där förbättrad folkhälsa ingår. Slutligen handlar det även om rollfördelningen sett till konkreta åtgärder. Att alla inblandade aktörer är klara över vad som är möjligt och vilken påverkan de kan ha styr utfallet. Trygghetsarbetet är i behov av ett förändrat tänk kring hur den ska implementeras samt hur den gemensamt ska behandlas. Att den kommunala planeringsnivån får bättre vägledning och stöd från den statliga nivån bedöms vara viktigt för att det långsiktiga perspektivet kunna implementeras. Samtidigt kan den regionala nivån bli en brygga mellan kommun och stat genom både

regionplanen och det vardagliga arbetet. Kommuner står idag inför utmaningar som behöver snabba lösningar, men genom bättre stöd kan dessa utmaningar åtgärdas samtidigt som de långsiktiga målsättningarna fullföljs.

Hur kan planering på, och mellan, de olika nivåerna främja en ökad trygghet i Sverige?

- Bättre kunskapsspridning från de övre planeringsnivåerna
  - Nya mått för att mäta trygghet
  - Inkludera medborgare i större utsträckning – besitter den platsspecifika kunskapen
  - Fokusera mer på de semiprivata och semioffentliga ytorna
  - Planeringsaktörer måste ge bättre information om den faktiska trygghetssituationen
- Bättre samverkan
  - Måste kunna ställa högre krav på privata fastighetsbolag
  - Inkludera trygghetskrav i lagstiftning som inom plan- och bygglagen.
  - Konsekvensbeskrivningar
  - Certifieringssystem
  - Kommunala planeringsnivån måste få bättre vägledning från den statliga nivån.
- Regionala planeringsnivån hade kunnat fungera som en brygga mellan statlig och kommunal nivå.
  - Måste till mer incitament för att lyfta in trygghet i allt planeringsarbete.

Figur 4. Sammanfattning av slutsats (Egen illustration)

7.3. Reflektioner och vidare forskning

Syftet med studien har varit att identifiera hur dagens planeringshierarki på statlig, regional och kommunal nivå ser ut, och hur denna påverkar trygghetsarbetet i Sverige. Vidare har syftet varit att identifiera hur planering på och mellan de olika nivåerna kan verka för en ökad trygghet i Sverige. För att uppfylla detta syfte har vi fokuserat på de aspekter som bäst kan hjälpa oss att besvara våra frågeställningar, samtidigt som en medvetenhet finns över att relaterade fenomen

prioriterats bort. Att reflektera över vad som inte tagits upp i studien, även om det är aspekter som hade kunnat styrka den, är viktigt för att identifiera förslag på vidare forskning.

En viktig aspekt som studien berört men inte fokuserat på handlar om samspelet mellan offentliga och privata planeringsaktörer. Då det praktiska arbetet primärt sker på den kommunala planeringsnivån, på grund av det kommunala planmonopolet, är det extra viktigt att studera hur samspelet på denna nivå ser ut med andra involverade planeringsaktörer, främst privata. Idag styr den offentlig-privata samverkansmodellen mycket av arbetet i kommunerna och att identifiera hur detta arbete ser ut idag samt hur det kan förbättras är viktigt för det praktiska utfallet. Ett exempel är hur kommuner bättre kan ställa krav på fastighetsföretag att verka för samma målbild och följa den kommunala översiktsplaneringens visioner. Trygghetsaspekten behöver per automatik inte stå emot privata aktörers vinstkrav utan det borde kunna gå att hitta ett sätt för att privata aktörer ska förstå vinsten med att ha ett tryggt samhälle. Här finns det mycket för framtida forskning att studera.

Studien har även berört att det behövs bättre redskap för att kunna mäta den upplevda tryggheten. Genom mer konkreta mått skapas en bättre förståelse över situationen vilket gör att det blir lättare att sätta in rätt åtgärder. Detta korrelerar med det faktum att trygghet är ett brett begrepp som är svårt att definiera. Detta är aspekter som är svåra för planeringsaktörer att ta fram och akademien har därför en viktig roll i denna utveckling.

En annan viktig reflektion är att denna studie främst fokuserar på urbana miljöer. Otrygghet är inte ett fenomen som bara koncentreras i urbana miljöer, utan det finns självklart liknande upplevelser på landsbygd och i mer rurala miljöer. Otryggheten kanske inte tar sig till uttryck på exakt samma sätt men är precis lika viktigt att forska inom. Forskningen vi tagit del av, och den som dominerar det mesta av fältet, har i stor utsträckning varit urbancentrisk. Detta har avspeglats i

vår studie vilket gör att vi skulle vilja se framtida forskning som fokuserar mer på rurala miljöer.

Ett viktigt fenomen att behandla, vilket många av kommunernas översiktsplaner tog upp, är hur tryggheten eller otryggheten upplevs av olika samhällsgrupper. Det kan handla om att djupare gå in på den upplevda skillnaden mellan män och kvinnor för att uppnå en större jämställdhet. Det kan även beröra skillnader sett till socioekonomisk bakgrund eller ålder. Tryggheten påverkas i stor utsträckning av vilket samhälle som vi har och vilka politiska beslut som tas, då detta leder varierande förutsättningar för olika samhällsgrupper. I denna studie har fokus istället legat på de övergripande aspekterna som påverkar allas upplevda trygghet samt vilka strukturella förändringar inom planeringshierarkin som hade kunnat göras, samt vad som redan görs bra idag. Vi ser därför framtida studier mer fokusera på skillnaden mellan samhällsgrupper för att komplettera denna studie.

Slutligen är det viktigt att förtydliga att denna kvalitativa vertikala studie hela tiden varit av explorativ karaktär vilket påverkat slutprodukten. Målet har hela tiden varit att samla en övergripande bredd av kunskap med målet att förklara hur den svenska vertikala planeringshierarkin påverkar trygghetsarbetet i Sverige, samt att hitta indikationer på hur situationen skulle kunna förändras. Att skala ner undersökningen för att gå in på djupet på enskilda påverkansmekanismer hade därför inte varit möjligt och har heller aldrig varit målet. Denna studie kan ses som en delstudie till den svenska trygghetsplaneringen idag och ett bidrag till utvecklingen av framtidens planering för trygghet.

8. Referenser

Ahlberg, N. (2012). *Svensk stadsplanering – Arvet från stormaktstiden, En resurs i dagens stadsutveckling*. Stockholm: Elanders Fälth & Hässler

Alford, J & Head, B. (2017). *Wicked and less wicked problems: a typology and a contingency framework*. Policy and Society, 36:3, 397–413.

Bennetts, H., Soebarto, V., Oakley, S., & Babie, P. (2017). Feeling safe and comfortable in the urban environment. *Journal of Urbanism: International Research on Placemaking and Urban Sustainability*, 10(4), 401-421.

Boverket (2019a). *Brottsförebyggande och trygghetsskapande perspektiv och åtgärder i samhällsbyggnadsprocessen* (2019:20). Boverket 2019/09.
<https://www.boverket.se/contentassets/37fed9b575d846c1bcdd3bdfb2db47f9/brottsforebyggande-och-trygghetsskapande-perspektiv-och-atgarder.pdf>

Boverket, (2019b) *Trygghet - ett mångtydigt begrepp*.
<https://www.boverket.se/sv/samhallsplanering/stadsutveckling/brottsforebyggande-och-trygghetsskapande-atgarder/trygghet-och-brott/trygghetsbegreppet/>
(Hämtad 2021-02-03)

Boverket, (2020a) *Plan- och bygglagstiftningens utveckling*.
<https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/Allmant-om-PBL/lag--ratt/plan--och-bygglagsstiftningens-utveckling/> (Hämtad 2021-02-03)

Boverket. (2020b). *Kommunalt planmonopol*.

<https://www.boverket.se/sv/kommunernas-bostadsforsorjning/kommunens-verktyg/kommunalt-planmonopol/> (Hämtad 2021-01-21).

Boverket. (2021). *Så planeras Sverige*.

<https://www.boverket.se/sv/samhallsplanering/sa-planeras-sverige/> (Hämtad 2021-02-09).

Brottsförebyggande rådet (BRÅ). (2002). *Bebyggelseinriktade åtgärder mot brott och otrygghet*.

https://www.bra.se/download/18.cba82f7130f475a2f1800016727/1371914730822/2002_bebyggelseinriktade_atgarder_mot_brott.pdf

Brottsförebyggande rådet (BRÅ). (2020). *Nationella trygghetsundersökningen 2020 - Om utsatthet, otrygghet och förtroende*. Rapport 2020:8.

https://www.bra.se/download/18.7d27ebd916ea64de5306cd13/1606479595116/2020_8_Nationella_trygghetsundersokningen_2020.pdf

Bryman, A. (2018). *Samhällsvetenskapliga metoder*. (tredje upplagan).

Stockholm: Liber.

Cars, G., & Thune Hedström, R. Nya villkor för den kommunala planeringen. I I Blücher, G. & Graninger, G. (red.) (2006). *Planering med nya förutsättningar, ny lagstiftning, nya värderingar*. Linköping: Linköping University Electronic Press.

Ceccato, V., Vasquez, L., Langefors, L., Canabarro, A., Petersson, R. (2019) En trygg stadsmiljö: Teori och praktik för brottsförebyggande & trygghetsskapande åtgärder. *Stockholm: Institutionen för samhällsplanering och miljö, Kungliga Tekniska Högskolan*, 254 sidor.

Crowe, T. D., & Fennelly, L. J. (2013). *Crime prevention through environmental design*. Amsterdam: Elsevier.

Ehinger Berling, Å. (2006) Samhällsplanering i vilken geografi?. I Blücher, G. & Graninger, G. (red.) (2006). *Planering med nya förutsättningar, ny lagstiftning, nya värderingar*. Linköping: Linköping University Electronic Press.

Elander, I., & Gustavsson, E. (2019). From policy community to issue networks: Implementing social sustainability in a Swedish urban development programme. *Environment and Planning C: Politics and Space*, 37(6), 1082-1101.

Fejes, A. & Thornberg, R. (red.) (2015). *Handbok i kvalitativ analys*. (2., utök. uppl.) Stockholm: Liber.

Gehl, J. (1971). *Livet mellem husene*. (2. opl.) København: Arkitektens forlag.

Gehl, J. (2010). *Cities for people*. Washington, DC: Island Press.

Gehl, J. (2011). *Life between buildings: using public space*. Island press.

Hedenfelt, E. (2013). *Hållbarhetsanalys av städer och stadsutveckling: ett integrerat perspektiv på staden som ett socioekologiskt, komplext system*. [Malmö]: Malmö högskola.

Hyresgästföreningen. (2018). *Trygg stadsplanering, enligt Hyresgästföreningen - LITA*.

https://www.hyresgastforeningen.se/globalassets/faktabanken/rapporter/lita/trygg_stadsplanering.pdf

Högström, J. (2019). Lost in translation?: A process-oriented view on municipal spatial planning practice [*Kungliga tekniska högskolan*].

Jacobs, J. (2005). *Den amerikanska storstadens liv och förfall*. Göteborg: Daidalos.

Jacobs, J. (1961). *The death and life of great American cities*. New York: Vintage.

Jönköpings kommun. (2016). *Digital översiktsplan 2016 - textdel*
[https://www.jonkoping.se/download/18.56ac98861555437aa2614b18/1469608238791/Textdel till digital %C3%B6versiktsplan 2016 antagandeverision.pdf](https://www.jonkoping.se/download/18.56ac98861555437aa2614b18/1469608238791/Textdel_till_digital_%C3%B6versiktsplan_2016_antagandeverision.pdf)

Khakee, A. (2006) Medborgardeltagande i samhällsplaneringen. I I Blücher, G. & Graninger, G. (red.) (2006). *Planering med nya förutsättningar, ny lagstiftning, nya värderingar*. Linköping: Linköping University Electronic Press.

Larsson, S., & Emmelin, L. (2016). Rätten i den fysiska planeringen. Tre teoretiska perspektiv. I K. Dahlstrand (Red.), *Festskrift till Karsten Åström* (s. 306). Juristförlaget i Lund.

Lunds kommun. (2018a). *Lunds kommuns översiktsplan - DEL 1 PLANSTRATEGI*.
https://www.lund.se/globalassets/regelsamling/bygg_och_mark/lunds-kommuns-oversiktsplan-del-1-planstrategi-antagen.pdf

Lunds kommun. (2018b). *Lunds kommuns översiktsplan - DEL 2 MARKANVÄNDNING OCH HÄNSYN*.
https://www.lund.se/globalassets/regelsamling/bygg_och_mark/lunds-kommuns-oversiktsplan-del-2-markanvandning-och-hansyn-antagen.pdf

Lynch, K. (1964). *The image of the city*. ([New ed.]). Cambridge, Mass.: M.I.T. Press.

Nationalencyklopedin (u.å). *Samhällsplanering*

<https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/samh%C3%A4llsplanering> (Hämtad 2021-02-23)

Patel, R. & Davidson, B. (2011). *Forskningsmetodikens grunder: att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. (4., [uppdaterade] uppl.) Lund: Studentlitteratur.

Plan- och bygglagen (SFS 2010:900). Finansdepartementet.

https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/plan--och-bygglag-2010900_sfs-2010-900

Pierre, J. (2019). Multilevel governance as a strategy to build capacity in cities: Evidence from Sweden. *Journal of Urban Affairs*, 41(1), 103-116.

Region Skåne. (2016). *Planera för människor - Social hållbarhet kopplat till fysisk planering*.

https://utveckling.skane.se/siteassets/publikationer_dokument/temapm_final_web_lowres.pdf

Region Stockholm. (2018) *Regional utvecklingsplan för Stockholm - RUFSS 2050*.

http://rufs.se/globalassets/h.-publikationer/2018/rufs2050_webb.pdf

Statistiska centralbyrån (SCB). (2018). *Hot, våld och oro 1980–2017*.

https://www.scb.se/contentassets/14f8221b75044059a52f293df0bd1f6f/le0101_2016i17_sm_lebr1802.pdf

Tryggare Sverige. (u.å). *Om trygghet*. <https://tryggaressverige.org/trygghet>

(Hämtad 2021-02-09).

Uittenbogaard, A.C., Ahlskog, T. & Grönlund, B. (2018). *Trygghet i samhället*. Stockholm: Tryggare Sverige.

Umeå kommun. (2018). *Översiktsplan Umeå kommun - Vägvisning till planens delar, teman och aktualitet.*

<https://www.umea.se/download/18.250f9659174ae4b97941187/1601371952404/Översiktsplan%20Umeå%20kommun.pdf>

UN Habitat. (u.å). *Un systemwide guidelines on safer cities and human settlements.* https://mirror.unhabitat.org/downloads/docs/13544_1_596462.pdf (Hämtad 2021-02-10).

United Nations Development Programme (UNDP). (2021). *Hållbara städer och samhällen.* <https://www.globalamalen.se/om-globala-malen/mal-11-hallbara-stader-och-samhallen/> (Hämtad 2021-05-12).

Urban Utveckling. (u.å). *Trygghet och säkerhet.* <https://urbanutveckling.se/ordlista/stu/trygghet-och-sakerhet> (Hämtad 2021-01-21).

Västerås kommun. (2017). *Västerås översiktsplan 2026 med utblick mot 2050.* <https://www.vasteras.se/download/18.cd745ad1610a438930183/1554823505795/V%C3%A4ster%C3%A5s%20%C3%B6versiktsplan%202026%20plandokument.pdf>

9. Bilagor

9.1. Bilaga 1 – Intervjuguide för Helsingborgs stad

- Semistrukturerad intervju med: tjänsteperson 1 och 2 på Helsingborgs stad (personlig kommunikation, 2021-03-04).

Inledning/arbetsuppgift

- Kan ni berätta lite mer om er själva och hur ert arbete ser ut.
- Hur arbetar du/ni med trygghetsfrågor?
- Hur integrerar ni trygghetsaspekten i samhällsplaneringen? Som exempelvis när ni planerar för ett nytt område eller utvecklar ett redan existerande.
- Vad anser ni är den viktigaste insatsen för att öka tryggheten om vi ser till planeringen av den fysiska miljön?

Samverkan

- Hur ser ert samarbete gällande trygghetsfrågor ut med den regionala och statliga nivån?
- Tycker ni att lagstiftningen, som exempelvis PBL, hade kunnat ändrats för att förbättra trygghetsarbetet i kommunen?
- Hur hade de olika planeringsnivåerna kunnat samverka bättre gällande trygghetsfrågor?
- Vilken roll tänker ni staten ska ha gällande trygghetsfrågor och vilken hjälp kan ni få från den statliga nivån?
- Vilken roll tänker ni regionen ska ha gällande trygghetsfrågor och vilken hjälp kan ni få från den regionala nivån?

Kunskap

- Hur hittar ni in kunskap gällande trygghetsarbete inom planeringen?

Hinder

- Vilka svårigheter ser ni med dagens förutsättningar? Som exempelvis samverkan och lagstiftning.

Förbättringar

- Vad skulle kunna underlätta ert arbete med trygghetsfrågor om ni fått bestämma?
- Vad ser du/ni som det främsta redskapet för att öka tryggheten utifrån ett planeringsperspektiv?

9.2. Bilaga 2 – Intervjuguide för Länsstyrelsen Skåne och Region Skåne

- Semistrukturerad intervju med: en tjänsteperson på Länsstyrelsen Skåne (personlig kommunikation, 2021-03-19) och en tjänsteperson på Region Skåne (personlig kommunikation, 2021-03-22)

Inledning/arbetsuppgifter

- Kan du berätta lite mer om dig själv och hur ditt arbete ser ut.
- Hur arbetar du/ni med trygghetsfrågor?
- Vad anser ni är den viktigaste insatsen för att öka tryggheten om vi ser till planeringen av den fysiska miljön?

Rollfördelning

- Vad anser ni Regionens roll ska vara gällande arbetet med trygghetsfrågor?

- Ska ni vara plattformen på den regionala nivån eller ska det vara Länsstyrelsen?

Samverkan

- Hur ser ert samarbete gällande trygghetsfrågor ut med den kommunala och statliga nivån?
- Vilken roll tänker ni staten ska ha gällande trygghetsfrågor och vilken hjälp kan ni få från den statliga nivån?
- Vilken roll tänker ni kommunen ska ha gällande trygghetsfrågor och vilken hjälp kan ni få från den kommunala nivån?

Kunskap

- Hur hittar ni in kunskap gällande trygghetsarbete inom planeringen?
- Skulle du säga att det finns en skillnad i prioriteringarna mellan säkerhetsåtgärder och trygghetsåtgärder?

Hinder

- Vilka svårigheter ser ni med dagens förutsättningar? Som exempelvis samverkan och lagstiftning.

Förbättringar

- Vad skulle kunna underlätta ert arbete med trygghetsfrågor om ni fått bestämma?
- Vad ser du/ni som det främsta redskapet för att öka tryggheten utifrån ert eget arbete på Region Skåne? (behöver ej ta denna kanske?)

9.3. Bilaga 3 – Intervjuguide för forskare

- Semistrukturerad intervju med: Uittenbogaard (personlig kommunikation, 2021-03-17).

Inledning/arbetsuppgifter

- Kan du berätta lite om dig själv och hur ditt arbete eller forskning ser ut.
- Hur arbetar du med trygghetsfrågor?
- Hur tycker du att dagens planeringsaktörer arbetar med trygghetsfrågor inom de olika planeringsnivåerna (kommunalt, regionalt, statligt)?

Kunskap

- Hur ser relationen mellan kunskapsfältet och det praktiska arbetet ut inom trygghetsfältet i Sverige?
- Vi har läst en del av din forskning gällande trygghet, men vad anser du som det allra viktigaste för planeringsaktörer att tänka på för att skapa en ökad trygghet?

Samverkan

- Hur anser du som forskare/konsult att rollfördelningen/samverkan ska se ut gällande trygghetsfrågor om vi ser till den kommunala, regionala och statliga nivån?
- Vilken av de olika planeringsnivåerna bör ta mest ansvar i arbetet mot en ökad trygghet?

Hinder

- Vilka utmaningar eller hinder ser du med dagens trygghetsplanering?
- Bör någon lagstiftning ändras?

Förbättringar

- Främsta sättet att underlätta arbetet mot en ökad trygghet?

9.4. Bilaga 4 – Intervjuguide för Boverket

- Semistrukturerad intervju med: tjänsteperson 1 och 2 på Boverket (personlig kommunikation, 2021-03-09).

Inledning/arbetsuppgifter

- Kan du berätta lite om dig själv och hur ditt arbete ser ut.
- Hur arbetar du/ni med trygghetsfrågor?

Samverkan

- Hur ser ert samarbete gällande trygghetsfrågor ut med den regionala och kommunala nivån?
- Hur hade de olika planeringsnivåerna kunnat samverka bättre gällande trygghetsfrågor?
- Vilken roll tänker ni regionen hade kunnat ha gällande trygghetsfrågor?
- Vilken hjälp kan ni få från den regionala nivån?
- Vilken roll tänker ni att kommunen hade kunnat ha gällande trygghetsfrågor?
- Vilken hjälp kan ni få från den kommunala nivån?

Kunskap

- Hur hittar ni in kunskap gällande trygghetsarbete inom planeringen?

Hinder

- Vilka svårigheter ser ni med dagens förutsättningar? Som exempelvis samverkan och lagstiftning.

Förbättringar

- Vad skulle kunna underlätta ert arbete med trygghetsfrågor om ni fått bestämma?
- Vad ser du/ni som det främsta redskapet för att öka tryggheten utifrån ett planeringsperspektiv?